

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת לך לך

ירושלים עיה"ק תוכב"א
תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת", אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות
בנקודות המכירה
של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת לך לך

מפתח העניינים

יצר הרע דומה לזבוב / יצר הרע דומה לזבוב / תכלית לימוד המוסר בחזרה ושינון / התבוננות במעשי האבות / אחד היה אברהם / אוי לו למי שהעולם מטעה בו / גם גדולים וצדיקים עלולים לקבל השפעה מאחרים / נסיון ארץ ישראל / אברהם אהבי / לעולם יקדים אדם תפילה לצרה / אברהם ראש למאמינים / אין לך אדם שאין לו יסורין / האמונה - הנסיון בדורו של משיח / חיזוק האמונה מספר בראשית / וצדיק באמונתו יחיה

מפתח חידו"ת

- א. בענין הנפש אשר עשו בהרן ..... כג
ב. בענין כי אנשים אחים אנחנו ..... כו
ג. בענין רשעות לוט ..... כז
ד. בענין ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד ..... כח
ה. בענין ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד ..... ל

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמת

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימני	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימני בת חנה	מורגלית בת סימני

תנצב"ה

ניתן להשיג את החוברות
מתחילת השבוע בשולחנות ההפצה
של י. בלוי בבתי הכנסת

ניתן להקדיש את הוצאות
הדפסת החוברות השבועיות
בפלאפון מספר 0527628840

נשמח מאוד לקבל כל הערה והארה
הוספות ומעויות הדפוס וכיו"ב
ולחוספה לרשימת התפוצה
במייל: 8542164@gmail.com

יצר הרע דומה לזכוב

בעזרת ה' יתברך, נראה ללמוד מפרשת השבוע, כמה וכמה עניני מוסר.

הרמזח"ל ע"ה בהקדמת ספרו המופלא מסילת ישרים, כותב שהוא לא בא לחדש חידושים, אלא כל מגמתו בספר היא, לחזור ולהדגיש, לחזור ולרענן את הישנות. כי כך הוא עיקר לימוד המוסר, לא רק לשמוע דברים חדשים, אלא את הדברים שכבר ידועים, אותם צריכים לשנן היטב היטב עד שיקלטו בלב ויעשו פרי טוב.

ומדוע? - מפני שידוע מה שאומרת הגמרא במסכת ברכות (דף סא.) ש"יצר הרע דומה לזכוב, ויושב - היכן הוא שוכן, בין שני מפתחי הלב".

המפרשים שאלו (ראה בספר למנצח לדוד ברכות שם ועוד), למה המשילו ודימו את היצר הרע לזכוב, הרי לכאורה יותר הוא דומה לאריה, הלא הוא טורף את כולם. וההסבר בזה - כך אמרו המפרשים - שיש בריאה אחת בעולם שלא חוששת מהאדם, וזה הזכוב. אם הזכוב עומד על מצחו של אדם והוא מעיף אותו, אחרי רגע כבר יעשה הזכוב סיבוב ויחזור לו לאוזן. ולאחר שישלך אותו מאזנו, יסע אל האף... זהו טבע הזכוב. כל בריה אחרת, ברגע שיגרשו אותה ויפחידו אותה, היא תמלט על נפשה ולא תשוב. אבל הזכוב - עד שהאדם לא יהרוג אותו, הוא ישוב ויחזור שוב ושוב.

וזה גם דרכו של היצר הרע. גם אם ניצחת אותו בשעה זו, הוא לא יתייאש, ויחזור בעוד שעה עוד פעם. תנצח אותו בפעם השניה, גם אז הוא לא יתייאש. כל כך הוא אוהב את האדם אהבת נפש, אהבה עצומה... שהוא יבוא עוד פעם ועוד פעם, כמו הזכוב. היצר לא יעזוב את האדם עד שיקום האדם ויהרוג אותו.

והשבות אל לבבך

אבל היכן משכנו של היצר - בלב, בין מפתחי הלב, כפי שאומרת הגמרא. והסיבה היא, מכיון שהלב זה העיקר של האדם. הפסוק במשלי אומר (ד, כג) "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים". על הלב צריך שמירה יתירה, יותר מכל שמירה אחרת, כי ממנו תוצאות חיים. כשהלב פועל כהלכה, הוא משפיע היטב על כל חיי האדם.

זהו שאומר הפסוק (דברים ד, לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך". לא די בידיעה השכלית, שהאדם יודע שיש מנהיג לבירה, שהכל בידו של הבורא יתברך, שממנו הכל, והוא זן ומפרנס לכל. גם זה חשוב, הידיעה הזו, אבל זה לבד לא מספיק, אלא צריך גם כן שהאדם י'חיה' את זה, שהאמונה תהיה חיה אצלו, כמו שנאמר (חבקוק ב, ד) "צדיק באמונתו יחיה", שהאמונה אצלו לא רק בידיעה השכלית, אלא גם הלב מרגיש וחי את האמונה.

כשיש חס ושלום ניתוק בין הדעת לבין הלב זה לא טוב. הנביא ירמיהו אומר (ירמיהו ב, לה) "ותאמרי כי נקיתי אך שב אפו ממני הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי",

ושואלים, וכי כלל ישראל בדורו של ירמיהו, שהרבו לפשוט, באמת לא ידעו מחטאיהם? כולם החזיקו את עצמם לגדולי הצדיקים, שאמרו "כי נקיתי"? זה לא יתכן. אבל רש"י מתרץ את השאלה במתק לשונו, במילה אחת. "ותאמרי כי נקיתי - בלבך", ודאי שידעו מחטאיהם, וידעו כי אינם עושים את רצון ה'. יתכן גם שאמרו וידוי והכו על חטא, אבל אמרו את הוידוי בפה לבד, בעוד בלב - "ותאמרי כי נקיתי", ללב לא חדר המוסר. הלב לא אמר וידוי¹.

והיות והיצר הצורך לא מצא לעצמו שום מקום אחר להיות לו למשכן, אלא בלב, שממנו תוצאות חיים, עיקר המלחמה שלנו ביצר היא לא ב"ידיעה", אלא בלב. שם חזית המלחמה. הוא נמצא שם כי שם זו עיקר המלחמה, ומי שמנצח וכובש את הלב, ניצח את המערכה כולה.

תכלית לימוד המוסר בחזרה ושינון

זהו שאומר הרמח"ל, דברי מוסר צריכים שינון וחזרה "ואין התועלת הנלקט מחיבורי מזה הספר - כלשונו - יוצא מן הקריאה בו פעם אחת". אם האדם יקרא בפעם אחת את כל הספר מסילת ישרים, הוא לא יראה בו כמעט תועלת. אמנם יוכל ללקוט קצת מפה ולקבץ מעט משם, אבל לא תהיה לו תועלת מרובה מזה. מה שאין כן כאשר האדם ילמד את הספר בשינון תמידי פעם אחר פעם, בהתבוננות פעם אחר פעם, יוכל למצוא בספר אוצרות גנוזים, ואז יכנסו הדברים אל לבו, ובזה ינצח את היצר הרע שיושב על מפתחי הלב, ויתהפך להיות אדם אחר¹.

א. האדמו"ר מקוצק אמר לבאר מה שנאמר "והיו הדברים האלה על לבבך", ולכאורה הלשון תמוה, מה זה על לבבך, הרי בודאי צריך שיהיו הדברים בתוך הלב, ולמה לא הזהיר ה' והיו הדברים האלה בתוך לבבך? וביאר, שבאמת בודאי כך הוא ראוי שיהיה, שיהיו דברי ה' בתוך לבבנו. אבל זו היא מדרגה שלא כל אחד יכול ליכות לה, ולכן מבקש ה' יתברך שלפחות יהיו הדברים על הלב, ואז לכשתהיה שעת הכושר והלב יפתח, יפלו ויכנסו הדברים לתוך הלב פנימה.

אז גם אם אדם לא יכול להכניס את הדברים אל לבו ממש, מכל מקום צריך שיהיה לפחות על הלב. אם זה יהיה מונח על הלב, לפעמים יש התעוררות, לפעמים יש שהלב נפתח, ואז הדברים יכולים לבקוע ולהכנס בפנים. אבל אם הדברים נמצאים רק בשכלו של אדם אי שם, והוא בכלל לא מנסה לקרב את הדברים אל לבו, אין זה טוב.

ב. ספר מסילת ישרים התחבר ברוח הקדש

הסבא מקלם אמר כמדומני, שהחיבור הזה 'מסילת ישרים', כולו ברוח הקודש נאמר. כל כולו. והביא שתי ראיות לזה. ראיה אחת פשוטה, שהרי כל הספר הזה מגמתו ותכליתו להיכן להגיע? להגיע לרוח הקודש. הרי ככה זה מתחיל, 'תורה מביאה לידי זהירות, זהירות לזריזות', וכן על זה הדרך, כל המידות כולם, כל הסולם של רבי פנחס בן יאיר, עד שזה מגיע לרוח הקודש, גילוי אליהו, ותחיית המתים.

התכונות כמעשי האבות

הנה פרשת השבוע שלנו פרשת לך לך, עוסקת בהרבה דברים שאירעו עם אברהם אבינו. הנה כל בקשה ובקשה מתחילים תמיד עם זכות אבות. זכות אבות, זהו הנשק של כלל ישראל, תמיד מבקשים: רבון העולמים, אם לא בזכותנו, אז תעשה בזכות אבותינו. בתחילת התפילה, כשאדם בא להתפלל בבוקר, דבר ראשון שפותחים אתו את התפילה, [וכמובן אני מדבר על אלו שלא מדלגים ומתחילים ב"הודו", אלא על אלה שמתפללים מההתחלה...], הוא "אלהינו ואלהי אבותינו, זכרנו בזכרון טוב לפניך, רוצים שתזכור אותנו לטובה, ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים. על סמך מה? איזה זכויות יש לך, למה מגיע לך? - וזכור לנו ה' אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק ויעקב". יש לנו אילנות גדולים שאנחנו נתלים בהם ונשענים עליהם, אברהם יצחק ויעקב, מזכירים לבורא, תזכור רחום וחנון את הברית ואת החסד ואת השבועה ואת העקידה, את כולם מזכירים.

ובאמת הקב"ה זוכר, אין בזה ספק. השאלה אם אנחנו זוכרים... תמיד כשיש ברית, הברית היא לא בין אחד לעצמו. ברית היא בין שנים, שנים חותמים על ברית. הקב"ה יתברך שמו החתימה שלו מאושרת ומקויימת, חותמו אמת, זו חתימתו של הבורא, אבל אנחנו אסור לנו לשכוח לא את החסד ולא את השבועה ולא את העקידה.

לפני חודש היה ראש השנה, איך עוברים את ראש השנה? מה הנשק להצליח בתפילתנו, כדי שהקב"ה ישתבח שמו יעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים? - עקידת יצחק. עוד פעם זכות אבות.

לכן, נראה להתבונן בכמה דברים שהיו עם אברהם בעשרה נסיונות שהתנסה בהם. ואפילו שהדברים ידועים, מכל מקום החזרה והשינון עליהם זהו עיקר התועלת, שאז יכולים הדברים להכנס אל הלב ולעשות פרי לטובה בעו"ה.

כך בנוי המאמר של רבי פנחס בן יאיר, בגמרא עבודה זרה, ועל המאמר הזה בנה הרמח"ל במסילת ישרים את כל ספרו, דרגה אחר דרגה. ואם אדם כותב דרך, הוא כותב לך הסבר איך להשיג רוח הקודש, אז בודאי שהוא עצמו היה לו את זה, שכן אדם שלא היה לו את זה, איך יכול לכתוב לאחרים.

אבל הוא הוסיף יתירה מזו. רואים דבר פלא בספר הזה, כל הרגש, כל חידוש שאדם מחדש בחכמת המוסר, בחכמת היראה, תמיד נמצא את זה בספר הזה, או במפורש, או שנמצא בין השיטין. אם תתבונן היטב, תלמד את לשונו כמו שצריך, בעיון נמרץ, אז תראה שהוא כבר כיוון לזה ורמז לזה. ובאמת זה ככה, מי שקצת למד ויגע בדברים הללו תמיד יראה שכל מה שמחדשים תמיד מוצאים את זה שם, כל הענינים כבר מעוגנים רמוזים ומונחים בתוך דבריו של הרמח"ל.

אחד היה אברהם

בפרשה: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. התורה לא מקדימה כמעט מאומה על אברהם אבינו. מלבד כמה פסוקים בודדים עליו, לא מצאנו שום דבר מפורש בתורה על כל הנסיונות שהיו לו מקודם לכן, מה שהיה לו באור כשדים עם נמרוד, המסירות נפש שקפץ לכבשן האש. וגם איך שאברהם אבינו הכיר את הבורא מכוחו, מכוחו לבדו, בלי שום מורה, בלי שום מדרוך, גם על זה התורה לא מספרת. **באמת** זהו דבר מבהיל הרעיון למי שמעיין בדבר הזה, יש ילד, ילד! שמתחיל לחקור ולשאול, 'תגידו לי, מי הוא זה ואיזה הוא שברא את הבריאה הזו'. וכולם עובדי עבודה זרה, מה הוא ינק משדי אמו? עבודה זרה. אבא שלו מה המקצוע שלו? בית חרושת לעבודה זרה, הרי בזה עסק תרה, זה היה המקצוע שלו, מייצר ומשווק עבודה זרה לכל דצריך. אז מה הוא חינך אותו? חינך אותו בחינוך הזה, יש אלהים כאלה, ויש אלהים כאלה, יש עבודה זרה כזו, עבודה זרה כזו, הכל, זה מה שהוא רואה אצל אביו. כשהוא התעורר והקיץ, פתח את עיניו, מה ראה בבית אביו? - איך מייצרים עבודה זרה, יום ולילה לא ישבותו. ועם כל זה הוא חוקר ודורש, ומברר: מי, מי, מי, תגידו לי מי באמת ברא כל אלה.

וזה לא לקח יום אחד של בירור, ומיד הקב"ה נגלה אליו. הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"ג) אומר שרק בגיל ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו [ויש אומרים ארבעים ושמונה שנה], והכוונה שהתחיל לחקור ולדרוש בהיותו ילד קטן כבן שלוש, ורק בהיותו בן ארבעים השלים את הבירור הגדול (כס"מ שם). עשרות בשנים היה אברהם אבינו לבדו חוקר ודורש את האלהים, עד שסוף סוף קנה את כל הדברים הללו.

"מסכת עבודה זרה של אברהם אבינו ארבע מאות פרקים היתה" (ע"ז יד:), כלומר, הרבה שיטות היו בה, הרבה דעות, הרבה מהלכים של עבודה זרה, את כולם היה אברהם אבינו צריך לחקור ולדרוש, והכל עשה מעצמו בלי שום מורה וכלי שום מנהיג, בלי שום מדרוך, ובלי כל סיוע, אלא רק כמו שאומר המדרש (מדרש תהלים מזמור א'): **נעשו כליותיו של אברהם אבינו כשני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו חכמה**, היו מלמדים אותו להתבונן, הכל מדיליה, הכל מכוחו, עד שזכה למה שזכה. לא לחינם הקב"ה מכתיר אותו (ישעיה מא, ח) **"אברהם אוהבי"**. אשרי ילוד אשה שהקב"ה נתן לו את התואר הזה שאתה אוהבי. מי שזכה לדבר הזה שהקב"ה אומר: כן, זה אוהב שלי, אשריו ואשרי חלקו. אז זה עבודה של יום ולילה, של התאמצות, ואחד היה אברהם, נגד כל הבריאה כולה. מי שיחשוב על זה, זה מבהיל.

אוי לֹא לְמִי שֶהֶעֱזַם מִטְעָה בּוֹ

תראו כמה אנחנו מושפעים מהסביבה. אדם יראה על עצמו כמה הוא מושפע, אם יגידו לו שלש פעמים אתה ככה, אתה ככה, אתה ככה, הוא יתחיל להאמין. כבר סיפרתי את זה פעם, יש לשון המדרש מרגניתא דרבי מאיר, מועתק בחק לישראל במוסר של פרשת

בראשית, כתוב שם: **אוי לו למי שהעולם מטעה בו**, כך הלשון שם. וכבר אמרו הגדולים שלא כתוב 'אוי לו למי שהעולם "טועה" בו', אלא **אוי לו למי שהעולם "מטעה" בו**, פירוש, שהטעות חוזרת אליו והוא מאמין בטעות. כך זה, יש הרבה בני אדם שטועים בו העולם, אבל הטעות הזו כל כך גדולה ונוקבת עד שהוא בעצמו מתחיל להאמין בטעות. וזו הצרה הכי גדולה. או לו למי שהעולם מטעה בו, לא רק טועים בו, אלא שהוא עצמו מתחיל להאמין בטעות.

סיפר לי תלמיד חכם, שהיה פעם בשיחה של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שהיה מלאך ה' צבאות, ובשיחה הוא דיבר על הנושא זה, איך שאדם מושפע מהדיבורים שמדברים אליו, ומהצורה שבה מתייחסים אליו, אזי גם הוא מושפע. באמצע השיחה הזו, תוך כדי שהוא מדבר על הנושא הזה, באמצע השיחה, נכנס עוד מישהו שבא גם כן לשמוע את השיחה שלו. עצר המשגיח את השיחה והתחיל לדבר לאותו אחד שנכנס, ואמר לו: רבי פלוני, אני אומר לך ואני מעיד שאתה יודע את כל הש"ס, אתה יודע את התלמוד. אז אמר לו אותו אחד: מחילה כבוד הרב, אבל אני מכיר בעצמי שאני לא יודע. אמר לו המשגיח: לא, אני אומר שאתה כן יודע. אמר לו התלמיד: כבוד הרב, אבל אני יודע שאני לא יודע. אמר לו הרב: לא, אני אומר שאתה כן יודע. אז אמר התלמיד: נו, אם הרב אומר שאני יודע, אז אני יודע. גמרנו. כבוד אם הרב קובע שאני יודע, אז אני יודע. אמר המשגיח: אתם רואים, "אוי לו למי שהעולם מטעה בו". שלש פעמים אמרתי לו אתה יודע ש"ס, אתה יודע ש"ס, אתה יודע ש"ס, אז הוא אמר: כן כבוד הרב, אני יודע ש"ס... איך זה? - כי כך הטבע של האדם, הדיבורים של האחרים נכנסים ללבו.

גם גדולים וצדיקים עלולים לקבל השפעה מאחרים

מי לנו גדול מיואש. בספר מלכים מסופר כיצד אותה המרשעת, עתליה, הרגה את כל זרע המלוכה, ויואש היה היחיד שניצול ממנה. המלך יהואש. הוא היה אז קטן, והחביאו אותו בחדר המיטות, כך כתוב שם (מ"ב יא, ג). מפרש רש"י: מהו חדר המיטות? - בית קדשי הקדשים. להיכן הכניסו אותו והבריחו אותו כדי שאותה המרשעת לא תמצא אותו? - בבית קדשי הקדשים. היכן שכהן גדול נכנס פעם אחת בשנה, יום כיפור, עם כל הסדר הגדול של הקרבנות, שם החביאו אותו, משום שזוהי המקום היחיד שהוא בטוח בו, שאותה עתליה לא תהרוג אותו. והוא לא ישב שם שעה אחת ולא יום אחד, אלא שש שנים! שש שנים הוא היה גר באותו מקום מקודש. ובאמת הוא היה מלך צדיק, גידל אותו יהוידע כהן גדול, וחינך אותו כמו שצריך. ואחר זמן, כשסילקו את עתליה, והרגו אותה, מינו אותו למלך, והיה מלך צדיק ועבד את אלוהים בכל לבבו.

אבל הסוף, הסוף שהוא עצמו, יואש הצדיק, נהיה עובד עבודה זרה. איך זה קרה? כתוב בספר דברי הימים ב' (כ"ד י"ז), שבאו אצלו המשרתים שלו, והתחילו לדבר איתו, אמרו לו: אתה יודע? אנחנו חושבים שאתה - לא פחות ולא יותר - אתה בר אלהים. אתה לא

סתם אדם, הרי שש שנים היית יושב - איפה? בבית קדשי הקדשים, לא יום, ולא יומיים, לא שנה, אלא זמן ממושך, ושום דבר לא קרה לך, לא שמענו על אחד מהבריאה כולה שישב בבית קדשי הקדשים כמוך, אם כן אתה כנראה לא יצור אדם, אתה משהו משובח, אתה גם כן אולי מלאך ה', אולי אתה בעצמך אלוה. כך דברו אליו פעם אחר פעם, ואחר כך הוא התחיל להאמין בזה (כמבואר במדרש שמות רבה פ"ח ס"ב הובא בר"ק דברי הימים שם). כי כך זה עובד, "אוי לו למי שהעולם מטעה בו", מדברים פעם, פעמיים, לאט לאט זה נכנס בלב, בפרט בדברים כאלו שהלב מחמד אותם, אומר: מי יתן והיה, כן תגידו עוד, תדברו בשבחי עוד, אני מחכה לחלק ב', לא רק חלק א' אני רוצה... ודאי שזה משפיע, ולכן צריך להזהר, כי האדם מושפע מאנשי סביבתו.

ועכשיו נתאר לעצמנו כיצד כל הבריאה כולה, מליארדי אנשים, כולם עובדי עבודה זרה מובהקים, כולם משתחווים לעץ ואבן. ויש אחד שאומר: רבותי, אתם כולכם - כל המליונים וכל המליארדים - כולכם טועים, הצדק איתי, ואני אומר לכם צריך לעבוד את הבורא יתברך, את הקב"ה מלך מלכי המלכים ישתבח שמו. כולם יגידו לו: חביבי, במחילה, אתה טעון אשפוז, תראה, תראה, אנחנו מליארדים, מליארדים, מה, כולם טועים ורק אתה צודק? תחשוב, יש לנו כלל גדול בתורה, אחרי רבים להטות, אז תתבונן: אתה אחד, ואנחנו אלפים ורבבות ומליונים, נו, אז השכל אומר, והסברא מחייבת, שהצדק עם מי? עם מי הצדק? ודאי איתנו, אז מה אתה שח, מה אתה אומר: אתם כולכם טועים. הנה תראה את כולם, האם כולם טועים? היתכן?

כשאדם רואה דבר כזה הוא נכנע. באמת, מה, וכי מסתבר שכולם טועים ואני צודק? אז הוא מבטל דעתו, מה יעשה. אבל אברהם אבינו עמד בשלו ולא היה אכפת לו מאף אחד, יעמדו מליונים, יעמדו מליארדים, והוא אומר כולכם טועים, ושוב מכריז ואומר כולכם טועים, צריכים לעבוד את הקב"ה אחד יחיד ומיוחד. והם שואלים אותו מי זה? מה זה? אז הוא אומר להם: זה לא כמו שאתם חושבים, לכם יש עץ ואבן, שאתם רואים אותו והוא לא רואה אתכם, ועכשיו אני אומר לכם חידוש גדול, יש אלוה שהוא רואה אתכם ואתם לא רואים אותו, זה ההיפך ממה שהיו רגילים. הם רגילים תמיד לראות עץ ואבן, הם רגילים לראות איזה אלוה שהם רואים אותו והוא לא רואה אותם, בא אברהם אבינו והפך את הקערה על פיה, רבותי: לא! יש אלוה אחד שהוא רואה אתכם, ומשגיח עליכם, כל רגע ורגע, כל שניה ושניה עיניו צופיות על מעשי בני אדם, אבל אתה לא תראה אותו, "כי לא יראני האדם".

זה באמת היתה מהפכה, אברהם אבינו עשה מהפכה, ועומד בשלו ארבעים שנה במסירות נפש, בנסיונות, משליכים אותו לכבשן האש, והוא עומד באמונתו. הרמב"ן (בראשית י"א כ"ח) מביא שהוא ישב עשר שנים בבית סוהר כמו שאומרת הגמרא בבבא בתרא (צ"א א'), ישב בבית הסוהר, ועינו אותו, וציערו אותו, את כל ממונו לקחו, ורדפו אותו עד חרמה,

ואברהם בשלו: ה' הוא האלהים. זה שהוא מכריז, איפה שיהיה, בכל פינה וזוית, כשהוא מגיע אז זה מה שהוא עושה.

כשהוא הגיע לארץ ישראל גם כן אותו הדבר. הוא בא פותח את הישיבה שלו, כמו שאומרת הגמרא: **אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, מעולם לא פסקה תורה מאת אבותינו**, כך אומרת הגמרא ביומא (כ"ה ב'), אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, אליעזר תלמידו זקן ויושב בישיבה היה, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה. ואומר שם רבינו חננאל דבר נפלא מאוד, **ישיבה - שכינה**. זה הגדרה של ישיבה, תדעו, ישיבה זו מקום שכינה, שם יש השראה שהקב"ה נמצא, יש ארבע אמות שהקב"ה נמצא, זה הישיבה, זה מקום תורה.

וזה מה שאברהם אבינו עשה מיד עם בואו לארץ ישראל, אפילו שהוא עדיין גר, עולה חדש.. בקושי נתנו לו כניסה לארץ, מכל מקום דבר ראשון כשהוא בא, הוא מכריז בארץ ישראל, ארץ כנען, שהיו שטופים בעבודה זרה ובתועבות, ה' הוא האלהים! זה היה המהות של אברהם אבינו.

נסיון ארץ ישראל

וכאן בפרשה מובא הנסיון הגדול של לך לך. ה' יתברך נגלה אל אברהם ואומר לו לך לך **מארצך**, קום תלך מהארץ שלך, וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, וזה נסיון. למה זה נסיון? הקב"ה הסתיר ממנו, הוא לא אומר לו כלום, הוא אומר לו קום, תלך מארצך, תלך מאיפה שאתה רגיל להיות, ולך תעשה גלות. לאן? אני לא אומר לך, אל הארץ אשר אראך, עוד תקבל ידיעה, אני כבר אודיע לך.

צריך להבין את זה, אברהם אבינו בא הביתה ואומר לאשתו ולכל אותם נפשות שהוא עשה, זהו זה רבותי, חסל סדר אור כשדים, תארזו את החפצים, תארזו את המזוודות, אנחנו הולכים, למקום טוב. רש"י אומר: לטובתך, תלך להנאתך ולטובתך, ושם **אעשך** לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך למקום, איזה הבטחות נפלאות. אז הוא בא לביתו ואומר לכולם: נו, אנחנו הולכים, וכולם שואלים אותו: 'בסדר, אנחנו הולכים. אבל ילמדנו רבינו לאיפה הולכים', והוא אומר להם: תאמינו לי, שגם אני לא יודע. אבל הולכים. נו, זה לא נסיון? הרי כל אחד היה לפחות שואל: טוב, ריבון העולמים, תגיד לי איפה, איזה כיוון, צפון, דרום, אבל אברהם לא שואל מאומה. הקב"ה אומר - עושים.

ואעשך לגוי גדול, מבטיח לו הקב"ה, אני אעשה אותך לגוי גדול, **ואברכך** ואגדלה שמך ואהיה ברכה, רש"י אומר דברים נפלאים, לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, כך אמרו רבותינו, ממעטת פרו ורבו, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, את הפרסום, את הגדולה שלו, לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו שהבטיחו - הקב"ה הבטיח לו, על בנים, על ממון, ועל השם. והיה ברכה - לא פחות ולא יותר - הברכות נתונות בידך. אברהם אבינו

נהיה מקור הברכה, מי שהוא מברך - מבורך, את מי שהוא מקלל, הקב"ה יקלל אותו. "עד עכשיו, היו בידי הברכות, ברכתי לאדם ונח ומעשיו אתה תברך את אשר תחפוץ". לשון רבותינו בבראשית רבה (פט"ל סי"א).

וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה', וילך איתו לוט, לוט גם כן הצטרף, ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, מדגיש הכתוב, שאברהם כבר לא היה בחור צעיר שקלים לו טלמולי הדרך, הוא כבר בן חמש ושבעים שנה, שזה גיל די נכבד גם בזמנם. והוא הולך והולך.. בלי חקירות ובלי דרישות, לאן? תנו לגמל ללכת, היכן שילך זה טוב, תנו לחמור שילך, איפה שהוא יקח אותי זה בסדר. אמנם אני לא יודע לאן נלך, אבל הקב"ה הוא מנחה אותי בדרך.

ויקח אברם את שרי אשתו, ואת לוט בן אחיו, ואת כל רכושם אשר רכשו, ואת הנפש אשר עשו בחרן. מפרש רש"י בשם התרגום, ואת הנפש אשר עשו בחרן, "ואת נפשאת דשעבידו לאורייתא", את אותם נפשות שאברהם אבינו גיר וקירב לבורא יתברך. לכן נקרא דוקא אברהם בתואר "אברהם אוהבי", כי זה גדר האוהב, מי שאוהב את הבורא יתברך, הוא לא דואג רק לעצמו, שהוא יהיה בסדר, שהוא יהיה צדיק, אלא הוא דואג גם כן לקרב אחרים לעבודת הבורא יתברך. [והארץ בזה בנפלאות רבינו הגדול החתם סופר זצ"ל בהקדמה לשו"ת חתם סופר יו"ד (במאמר פיתוחי חותם) ע"ש].

אברהם אוהבי

בספרי (ואתחנן פיסקא לב), על הפסוק 'ואהבת את ה' אלקיך', דרשו רבותינו: "ואהבת - אהבהו על כל הבריות כאברהם אביך, כענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן". כלומר, שבמילה 'ואהבת' יש צווי, לא רק שאתה תאהב, אלא דרשו את זה לפועל יוצא: ואהבת - תאהבהו על האחרים, תגרום שגם שאר בני אדם יאהבו את הבורא יתברך. כמו אברהם אבינו שהפקיר את עצמו בשביל ה' יתברך, הרי מה היה חסר לאברהם אבינו שהיה יכול לשבת ולהיות עוסק בתורה יום ולילה לעצמו? בשביל מה הוא צריך ללכת להתחיל עם כל מיני עובדי עבודה זרה, עם כל מיני אנשים שמשתחיים לעץ ואבן? אדם יתאר לעצמו מה זה, יש לנו עדיין בדורנו גם כן קצת כאלו עובדי עבודה זרה, הכושים, הרמב"ם בספר המורה (ח"ג פני"א) כותב על אותם כושים המסתובבים שם באפריקה, שהם מוחזקים בעינינו ש'מגדר קוף יצאו, ולגדר אדם לא הגיעו', זה משהו ממוצע, עדיין מגדר קוף הוא יצא, שהרי סוף סוף יש לו איזה ציור אנושי, יש לו ידים, יש לו רגלים, [זנב אין לו ברוך ה'..]. אבל לגדר אדם עדיין לא הגיעו, למה? כיון שמה הוא עושה? משתעשע בהבלים שלו, עובד עבודה זרה, זה לא גדר אדם, אין לו צורה אנושית, כך אומר הרמב"ם.

אז נתאר לעצמנו שאם יציעו לנו לעסוק בזה, לשבת עם כאלו אנשים ולטעת בלבם אהבה ויראה לה' יתברך, אז מה אחד יגיד? יאמר: מה לי ולצרה הזאת, עדיף שאשב ואתעסק

עם אביו ורבא.. אשב ואלמד ש"ס ופוסקים, זה יותר אנשים שיש איתם שיג ושיח, יש לי יותר נחת ושעשוע עמם, מאשר לשבת עם כאלו אנשים אוכלי אדם, ולתקוע בלבם שה' הוא האלהים. אבל אברהם אבינו לא עשה חשבונות כאלה, "ואת הנפש אשר שעבדו לאורייתא", הוא הפקיר את עצמו וישב עם כאלו בריות שאפשר לברך עליהם "משנה הבריות" בלי ספיקות, ישב איתם, ותקע והכניס בלבם אמונה בבורא יתברך, זה אברהם אבינו, "אהבהו על אחרים", ולכן גם כן זכה שיקרא "אברהם אוהבי" כמו שאמרנו.

לעולם יקדים אדם תפילה לצרה

והנה סוף סוף יוצאים הם וכל הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען, ויבואו ארצה כנען, זהו, הגיעו לכתובת הנכונה. ושם בארץ כנען, כשאברהם אבינו הגיע, ויעבור אברם בארץ כנען עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ, וכבר פירש רש"י את כל המקראות הללו, למה באמת הוא הגיע לשכם, ולמה הגיע לאלון מורה. בשכם - כיון שרצה להתפלל על בני יעקב שיבואו להלחם בשכם, שיצליח ה' בעדם. ובאלון מורה - הגמרא אומרת במסכת סנהדרין (מד): "לעולם יקדים אדם תפילה לצרה שאלמלא הקדים אברהם תפילה לצרה לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט". חמש מאות שנה היו בערך מאברהם אבינו שנכנס יהושע לארץ, אבל אלמלא תפילתו של אברהם אבינו שהקדים וראה מה עתיד להיות שחטא אז עכן בעי, אז לא היה נשאר אחד חי מכלל ישראל.

וכמו שאברהם אבינו הועילה תפילתו להביא לישועתן של ישראל מאות שנים לאחר מכן, כך תמיד הוא ש"לעולם יקדים אדם תפילה". אדם לא יודע, אבל צריך להתפלל כבר מבחרותו על זקנותו, וכך כתוב בתנחומא פרשת מקץ ס"י): "צריך אדם להתפלל על זקנתו, שתהא עיניו רואות ופיו אוכל ורגליו מהלכות, שבזמן שאדם יזקין הכל מסתלק ממנו". וזו התפילה שנצרכת על הגשמיים, אבל הוא הדין על המצב הרוחני שלו גם כן צריך להקדים תפילה, שיהיה עובד ה' אלוקים כל חייו. וזהו סוד גדול שגלו לנו רבותינו, שאדם יכול להשקיע לטווח ארוך, להתפלל בעודו צעיר וכוחו במתניו על זקנתו, ותועיל לו תפילתו ברוב הימים.

מכל מקום אז כשהגיע אברהם אבינו לארץ ישראל, הנה ה' נגלה אליו, וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת, יפה, זהו זה, כאן תעמוד, לא צריך יותר שתסתובב, זה המקום שהבטחתי, ופה הבטחתי לך את כל ההבטחות, כאן לזרעך אתן את הארץ הזאת, נכון, אתה בן שבעים וחמש שנה, ואין לך ילדים עדיין, אבל אל תדאג, אני אתן לך בנים, אתן לך בני בנים, יהיה לך זרע גדול, ואתה תשב פה, והארץ תהיה שלך.

ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, מפרש רש"י: "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל". כמה וכמה שנים אברהם אבינו היה נשוי ולא היו לו ילדים, וה' יתברך הבטיחו: אל תדאג, יהיו לך בנים, וגם הארץ הזאת תהיה שלך. מיד ובו במקום בנה מזבח להודות לה' על הדברים הללו.

אברהם ראש למאמינים

ואברהם אבינו בשלו, ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה, למרות מה שאמרנו שהוא רק עולה חדש, למרות שהוא גר, הוא לא תושב המקום ארץ כנען, למרות זאת הוא בשלו, ויבן שם מזבחה לה' ויקרא בשם ה', אברהם אבינו עושה את התעמולה שיאמינו כולם בהקב"ה, אפילו שהוא לא מהמקום הזה, עדיין הוא בקושי נכנס לארץ, אבל הוא בשלו, מיד הוא מכריז ואומר - ויקרא בשם ה', וכך הוא נוסע בכל ארץ ישראל, נוסע הנגבה, ובכל מקום שהוא בא הוא מכריז: ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים.

לפי שעה בואו נתבונן, הנה ה' יתברך הבטיח הרבה הבטחות, שיהיה לו כסף, עוד מעט נראה כמה כסף היה לאברהם, והבטיח לו שיהיו לו בנים, והבטיח לו שהשם שלו יפורסם, ורק תבוא לארץ ישראל והכל יהיה טוב, אבל באמת ומה קרה? ויהי רעב בארץ. כשאברהם אבינו בא לארץ ישראל הוא חשב שהוא בא אל הנחלה ואל המנוחה, אל מקום שהוא יוכל להיות שם במנוחה, ובאמת יתקיימו כל הבטחות, וכל הברכות שהקב"ה מברך אותו, והנה זה פלא - ויהי רעב בארץ, ועוד איזה רעב? כבד מאוד! אומר רש"י: באותה הארץ לבדה, גם כן רעב מיוחד במינו, בסוריה אין רעב, בירדן אין רעב, במצרים אין רעב, בלבנון אין רעב, איפה יש? היכן שאברהם אבינו נמצא, זה כבר מקום לעורר תמיהות. ריבון העולמים, תראה, אני ישבתי שם בבבל, אור כשדים, מה היה חסר לי, היה לי שם נחלה, נחלת אבות, תרח אבא שלי שם, וסבא שלי שם, ומה היה חסר לי, ברוך ה' הייתי מפורסם אצל כולם, אפילו נמרוד פחד ממני, אז עכשיו אתה אומר לי לך תהיה גולה, לך תהיה נע ומטולטל, ובאתי לארץ הזאת, ואתה מבטיח לי הבטחות נפלאות, ועורבא פרה, כלום לא יצא מזה, מה יצא מזה? רעב כבד מאוד! איפה שאני נמצא יש רעב, ורעב לא סתם, אלא רעב כמו שאומר הפסוק כי כבד הרעב בארץ, כבד, כבד מאוד מאוד, הרעב היה נורא, אדם צריך לתאר לעצמו מה זה רעב, אנחנו לא יודעים מה זה. אבל אדם יבין שאין לו כוית לאכילה, כלום.

אין ברירה, ומוכרח אברהם אבינו לצאת, לרדת מארץ ישראל לגור במצרים. עשרה קבין כישוף ירדו לעולם, תשע נטלו מצריים (קדושין מט:), והדרשנים מוסיפים: אחד נוסף הם גנבו.. כל הכישוף נמצא שם, ומצרים זה לא יישוב מובחר, זה לא מקום של יראא ה', ובאמת אברהם אבינו מתחיל לדאוג, ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה, ויאמר אל שרה אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, אומר רש"י: פשוטו של מקרא, הגיעה השעה שיש לדאוג על יופיך, עכשיו הגיע הזמן לדאוג דאגות חדשות.. מעולם לא דאגתי על זה, כל השנים שאני חי איתך, שבעים וחמש שנה שאנחנו ביחד לא היו לי דאגות, אבל עכשיו אנחנו באים למקום שיש בו דאגה גדולה, 'הגיעה השעה שיש לדאוג על יופיך'. ומדוע? - כיון שעכשיו אנחנו באים בין המצריים, אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושיים, ולא הורגלו באשה יפה, אז אוי ואבוי מה שיהיה.

ולכן, כמו שאומר רש"י בשם רבותינו (בראשית רבה פ"מ ס"ה): אברהם אבינו כבר הקדים רפואה למכה, הוא החביא את שרה בתיבה כשנכנס למצרים. אבל לא עלה בידו כלום, כי שאלו אותו מה יש לך בארגז, מה יש לך בתיבה? אמר, יש לי שם דברי אכילה. אמרו לו, אולי יש לך שם פלפלים שזה שוה יותר, אמר: בסדר, אני אשלם לכם מכס ששזה פלפל. אמרו לו: אבל אולי יש לך שמה כסף וזהב, אמר: בסדר, אשלם לכם כסף וזהב, מה שאתם רוצים. אמרו: לא, שום דבר לא יעזור, תפתח ונראה מה יש לך בתיבה.

פתחו, ומה יצא מזה? - כתוב בהמשך: ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה, אמרו: זו נאה שתהיה אשת המלך, ותוקח האשה בית פרעה. אחד אחר היה עומד ואומר, ואין אדם נתפס בשעת צער, ריבונו של עולם, אני מוכרח, מוכרח, אני מוכרח לדבר איתך, תראה ריבונו של עולם, איזה הבטחות הבטחת לי, הבטחת לי ארץ ישראל, מה יצא לי מזה? רעב יש שם, מאז שבאתי לשם רק צרות יש. ובטוח שכאשר אברהם אבינו הגיע לארץ ישראל, אין ספק שכל האומות, כל אלו שישבו בארץ ישראל, תלו את הרעב באברהם אבינו. יש להם ראייה, לפני שאברהם אבינו בא וכולם היו עובדי עבודה זרה, הכל היה על מתכונתו, אין רעב, אין צרה, אין שום דבר רע, הכל יש. בא אברהם אבינו עם השיטות החדשות שלו, עם המהלכים המיוחדים - אמונה באל יחיד, רק התחלנו לעבוד את מה שהוא עובד, הנה תראו מה שיצא, רעב כבד מאוד, אם כן מי אשם? ודאי שהוא, אין ספק שכולם היו עושים תעמולה נגדו. בטח כבר הוציאו גזירת גירוש על אברהם אבינו, צא החוצה, אנחנו לא צריכים אותך פה, לפני שבאת היה מצויין, עכשיו באת קלקלת את הכל. בודאי שהיתה התנגדות עצומה לאברהם אבינו, מה הוא עושה פה מהפכות היהודי הזה, ואברהם אבינו שתק, יהיה מה שיהיה, אני בשלי, הוא הולך וקורא: ה' הוא האלהים.

אחרי זה היה אומר כל אחד אחר: טוב, ריבון העולמים, רעב יש. אבל אמרת גם 'אגדלה שמך'. איפה השם? אמרת שיצא לי שם טוב, איזה שם טוב, 'מהפכך' קורים לי, רוצים לשים אותי בבית סוהר, גם פה עושים לי צרות. ועוד מה אתה אומר? אתן לך בנים. נו, הרי גם את אשתי לקחו ממני, ואיך יהיו הבנים.

אבל אברהם אבינו לא חוקר ולא דורש ולא שואל. מה הוא אומר? בסדר, הקב"ה עשה ככה, סביר וקביל. מקבל באהבה וברצון. אדם אחר היה מטיח ראשו בקרקע ובוכה: ריבון העולמים, תזכור מה שעשיתי לכבודך, ריבון העולמים תזכור לי שקפצתי לכבשן האש, תזכור לי שאני היחיד שעובד בשבילך, ואני מכניס אמונה בכולם שיעבדו אותך, ריבון העולמים זה מגיע לי? זו תורה וזו שכרה? אבל אברהם אבינו לא כתוב ששאל כלום, למה? הוא האמין, הוא המאמין, הוא שתק, וזה הנסיון הגדול, וזו האמונה.

אנחנו עצמנו שמאמינים בני מאמינים זה כבר לא כל כך קשה, כמו שאמר יהודי גדול: אנחנו נוסעים ברכבת של אברהם אבינו. אברהם אבינו שתל ונטע בלב כל אחד מכלל ישראל את האמונה. כל הנסיונות הללו, ובפרט נסיון העקידה שנדבר על זה בעזרת ה' בפעמים

הבאות, זה כבר מושרש בלבנו, כל המסירות הזו, כל הדוחק והנסיגות שלא שינו כלום מאמונתו של אברהם אבינו.

אין כך אדם שאין לו יסורין

אנחנו צריכים לדעת, כתוב בספר הישר המיוחס לרבינו תם (שער ו'), **העולם הזה הוא נוח התלאות**. נוח התלאות! תדעו לכם, מי שחושב שפה זה עיקר העיקרים, שפה העולם הזה, זה המקום שהוא בא להתענג בו, אז הוא טועה, טועה ממש, פה זה נוח התלאות, אין לך אחד בבריאה שאין לו יסורים בזה העולם. אבל אנחנו צריכים ללמוד מדרכו של אברהם אבינו, להבין שכל הצרות הדחק והיסורין, הכלה כל זה נסיונות, וצריכים לקבל אותם באהבה.

הרי כך אנחנו מברכים ברכת המזון. **אבינו, רענו, זוננו, פרנסנו, כלכלנו**, את הכל אנחנו מגלגלים על הבורא יתברך, רבוננו של עולם אתה אבא שלנו, אתה הרועה שלנו, אתה המפרנס שלנו, אתה המכלכל שלנו, תכלכל אותנו, תפרנס אותנו, והרויחנו, והרוח לנו מהרה מכל צרותינו. והרי כל אחד מברך ברכת המזון, ונמצא שכל אחד מודה שיש לו צרות. ולא אומרים מצרתינו, אלא **מכל צרותינו**, לא צרה אחת. ובאמת אני מחפש משהו שאין לו שום צרה, אין דבר כזה, אין, ובפרט עכשיו, בפרט בזמן שלנו, שאנחנו ערב הגאולה, וחבלי משיח מתחזקים, לכולם יש צרות - לכל אחד בעיה משלו, או דוחק הפרנסה, או יסורים בגופו, או ילדים, כל אחד יש לו העניינים שלו, כיון שעכשיו המירוץ האחרון לפני ביאת מלך המשיח, הצחצוח הגדול, ולכן הנסיונות קשים, וצריכים לעמוד ולטפס, כמו שאמר אותו גדול: כשיבוא מלך המשיח יתרבו הנסיונות והקשיים כמו שצריך לטפס על קיר חלק, אדם יתאר לעצמו: קיר חלק אומרים לו תעלה, תעלה, נו איך יעלה, אבל צריך בכל זאת להשתדל ולטרוח ולהתאמץ, ואשריו ואשרי חלקו של מי שעושה את זה. והוא מה שאומר בספר הישר, העולם הזה - נווה התלאות.

האמונה - הנסיון בדורו של משיח

אדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין ע"ה, היה אומר (הובא בס' כנסת ישראל דף י ע"ב): מנהג הקדמונים, וכך נוהגים האשכנזים לומר בחג הסוכות בסדר הושענות "**הושענא שלש שעות הושענא**". וצריך להבין מה הכוונה "שלוש שעות", ויש בזה הרבה ביאורים. אבל רבי ישראל מרוז'ין ביאר על פי מדרש שאומר שבאחרית הימים יהיה נסיון גדול כמו שהיה הנסיון הגדול בימי אליהו בהר הכרמל.

בדור ההוא, "כי עזבו בריתך" - כמו שאמר אליהו הנביא (מ"א, יט, ט), כל ישראל ממש הלכו אחרי התועבות של איזבל המרשעת, ועזבו את ה'. היא החטיאה את כולם, ואפילו את בעלה אחאב, היא זו שהסיתה אותו כמו שאמר הפסוק, ומי שלא היה עובד עבודה זרה,

היתה מתזיה את ראשו, כך שכולם היו מוכרחים לעבוד עבודה זרה, ורק אליהו נשאר נאמן לה' ולתורתו.

ואז היה המעמד הנורא, שכינס אליהו את כלל ישראל, ואמר להם (מ"א יח, כא) "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' האלהים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו", כי אי אפשר לעשות שיתוף ביניהם. ואמר להם, בוא ונבנה שני מזבחות על הר הכרמל, ונביא שני פרים, ונקריב אחד במזבח אחד לה' ואחד - להבדיל אלף אלפי הבדלות - במזבח השני לבעל, ונעשה בחינה זו ונראה מי הוא האלהים.

וכך היה, כמו שכתוב בספר מלכים. עשו שני מזבחות, אחד לה' ואחד לבעל, שמו פר אחד פה ופר שני שם, וחיכו שתרד אש מן השמים, ואמרו: איפה שתרד האש, שם זה יהיה סימן שבאמת הוא האלהים האמיתי. וכמו שידוע, נביאי הבעל לא היו כסילים, ידעו את האמת שאש לא תרד מן השמים, ואמרו: צריכים לזרז קצת מלמטה שתצא אש גם כן... ושלחו את אותו אחד, את אותו טיפש מפורסם, 'חיאל בית האלי'. חיאל זה היה רע ורשע מפורסם... הרי הוא זה שבנה את יריחו.

מי שמתבונן במעשה של חיאל כשבנה את יריחו, הרי זה פחד פחדים. יהושע קילל: מי שיבנה את יריחו, כשיתחיל לבנות ימות בכורו, וכשיגמור לבנות, אחרון בניו ימות, וכך היה! חיאל בית האלי כשהתחיל לבנות את יריחו, באותו הרגע שהוא התחיל לתקוע מסמר ראשון בעיר הזו, מת בכורו, מת. ממשך לבנות, מת השני. ממשך לבנות, מת השלישי. נו, אתה רואה שאתה מביא כליה לעצמך, את הבנים שלך אתה הורג ורוצח בעצמך אחד אחרי השני, ודאי תפסיק. ולא, הוא בשלום, הוא יעבוד ויבנה את יריחו, ואפילו ימותו כל בניו. וכך היה באמת, מתו כל בניו.

איזו רשעות יש כאן, אדם רואה בחוש איך מתקיימת הקללה, מה, וכי אתה לא אוהב את הבנים שלך? אין לך קצת רחמנות, כרחם אב על בנים? אבל הוא בשלום. ולמה? - כי יש לו אידיאל. יש לו "עקרונות". העיקר זה האידיאל שלו, צריך לבנות את יריחו, צריך לעשות מה שנקרא 'כיבוש השממה'. זהו היה האיש חיאל בית האלי. רואה בחוש את יד ה' פוגעת בו, מת בכורו, ומת השני, ומת השלישי, ומה הוא אומר? 'כן יאבדו כל אויביך ה'', לא אכפת לי, אני בשלי, יהיה מה שיהיה.

כיון שראו נביאי הבעל שיש אחד כזה שבשביל העיקרון הנפסד שלו מוכן להפסיד כל מה שיש לו בחרו בו. אותו כיבדו שישים את האש מתחת למזבח. אמרו לו: אנחנו נצחק 'הבעל עננו', זו הסיסמה, ומיד אתה מלמטה תדליק את האש. בכך קיוו שכאשר יראו את האש דולקת, יאמינו כולם בבעל.

אבל רבות מחשבות בלב איש. הקב"ה שלח לו "משלוח מנות" מכובד, שלח לו נחש תחת המזבח, הכיש אותו ומת (ילקוט שמעוני מלכים שם). והיו נביאי הבעל צועקים לו 'הבעל

עננו, 'הבעל עננו', ואין קול ואין עונה ואין קשב. בזה אליהו הנביא מצא את המקום לגבות ולהתל וללעוג ולהתלוצץ מהם, אמר להם, שמא הבעל שיג ושיח לו עם מישוהו, הוא עסוק, אולי במחילה, הוא הלך לשירותים, אולי בכלל, הוא מסכן, עייף, הרי זקן כבר הבעל, הלך לישון מנוחת צהריים, שינת צהריים, צריך לעורר אותו, תצעקו יותר חזק... בקיצור: הם צעקו, צעקו, צעקו, וכלום.

ואז אליהו הנביא ניגש ואומר: ענני ה' ענני, כמו שכתוב שם בפסוקים. התפלל אליהו, ריבון העולמים, תוריד אש מן השמים, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא אני עושה את זה, אלא לכבודך שידעו ישראל שה' הוא האלוקים. ואז באותו הרגע ירדה אש מן השמים אל המזבח, ונוכחו כולם לראות עין בעין כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. ואז היתה שם השחיטה הגדולה של נביאי הבעל ארבע מאות וחמישים, ארבע מאות נביאי האשרה נשחטו שם, כמו שכתוב הכל בספר מלכים א' (פרק י"ח).

זה היה בזמנו של אליהו הנביא, אז ירדה אש מן השמים אל המזבח של אליהו, וכולם צעקו ה' הוא האלהים. אמר אדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין, בזמן שלנו, ברגעים שלפני הגאולה, יהיה בדיוק אותו הנסיון. יהיו שני מזבחות, אחד לה' ואחד להבדיל לבעל, וגם כן תרד אש מן השמים, והאש תדלק שלש שעות, אבל הפעם האש תרד למזבח של הבעל, ושם היא תדלק שלש שעות, ומי שיוכל באותם שלש שעות לעמוד בלי ספיקות, וגם תוך כדי שהוא רואה אש שיורדת לבעל, עדיין הוא צועק ה' הוא האלהים, זהו מאמין אמיתי. הוא זה שיקבל את פני מלך המשיח.

ורבותי. זה לא צריך להיות ממש כפשטו שיהיו שני מזבחות ותרד אש מן השמים, לאו דוקא. אבל די לנו במה שאנחנו רואים לכאורה את ההצלחה של הרשעים, את ההצלחה של הרחוב, הכל יש שם, והרבה פעמים לעינינו זה נראה, מי שנמצא כל היום בבית ה', מי שרוצה ללכת בדרכי ה', אז הוא תמיד מסכן, תמיד הוא מקופח, תמיד יש לו חסרונות בהנאה שלו, תמיד כשהוא רוצה משהו אז אומרים לו אי אפשר, זה אסור וזה אסור וזה אסור. אבל אם האדם, למרות שנראה שהרשעים הם אלו שמקבלים את כל ההנאה, את כל השפע, הוא עדיין עומד בשלו, עם כל זה הוא זועק ואומר ה' הוא האלהים, לא אכפת לי מכלום, יהיה מה שיהיה, אני עדיין של הבורא יתברך, אני עדיין עבדו, ולא מהרהר, ועם כל היסורים, ועם כל הקשיים שיש, עומד באמונתו ובצדקתו, זה מאמין, וזה יחכה ויקבל את פני מלך המשיח.

חיזוק האמונה מספר בראשית

אנחנו נמצאים בהתחלת 'ספר האמונה', ספר בראשית. חמישים פרקים יש בו, ואין בו אלא רק שתי מצוות בסך הכל. מצוות מילה ומצוות פרו ורבו. לשם מה יש בו כל כך אריכות, חמישים פרקים, ואין בו כי אם שתי מצוות? אבל ההסבר הוא שזהו ספר האמונה,

כל מה שכתוב פה בפרשיות הללו, בפרשת השבוע שלנו, זה ללמד אותנו איך להיות מאמינים. הנה אברהם אבינו, הנה הנסיון שלו, לך לך מארצך, ועוד מעט נראה בתורה את הנסיון של עקידת יצחק, והנסיונות של שאר האבות הקדושים, וזו חובתנו תמיד לחזור ולשנון, יהיה מה שיהיה, איזה יסורים שיהיו, ואיזה נסיונות שיהיו, אבל המאמין תולה את הכל תמיד בבורא יתברך. הוא לא חוקר חקירות, ולא אומר 'למה זה מגיע לי', ולא אומר מדוע. הוא יודע שהכל בא מאת ה' לנסות אותנו ולגדל אותנו.

אחד מגדולי התלמידים של החוזה מלובלין, היה רבי שמעון מירוסלאב. הוא הפליג בזקנה, אומרים שהגיע למאה, או אולי גם ליותר. שאלו אותו פעם: כבוד הרב, ילמדנו רבינו, מה הסוד שזכית לאריכות ימים ושנים, כל כך אתה זקן, וכל כך זכית לאריכות ימים, איזו סגולה עשית, ממה נשמרת. אז אמר: בואו ואלמד אתכם. תדעו, לכל אחד ואחד יש לו את הבעיות שלו, את הנסיונות שלו, את היסורים שלו. כל אחד. אין לך אחד שאין לו את היסורים שלו, רק מה, יש הרבה בני אדם שכשקורה משהו איתם אז הם לא יכולים להתאפק ומוכרחים לשאול שאלות: ריבון העולמים ואדוני האדונים, תגיד לי מדוע ולמה, למה זה קרה לי? הרי זה לא מגיע לי, לפי איך שאני מכיר את עצמי לא צריך שיהיו לי כאלה יסורים. ולפעמים יש "חסידים ואנשי מעשה", שמוסיפים לשאול: למה לי באים היסורים, ולא לשכן שלי...? הרי לו זה מגיע, תסתכל עלי, ותסתכל עליו, ריבון העולמים, שמא בין איוב לאיוב נתחלף לך... יש איזה טעות בכתובת אולי... אמר רבי שמעון מירוסלאב, ה' יתברך מאריך אפיה. אבל כשהוא רואה ששואלים הרבה פעמים למה, למה, למה, אז הוא אומר: תראה חביבי, אתה שואל שאלות טובות, בוא אלי ואני אסביר לך.. ואז הקב"ה לוקח אותו אליו, מעלה אותו לשמים, ואומר לו שאלת, ובכן בני זו התשובה. שאלת למה, זו התשובה. שאלת מדוע, זו התשובה. בעולם האמת הכל ברור ובהיר, כל הקושיות וכל התמיהות מסתלקות.

אמר להם רבי שמעון: אני מימי לא שאלתי למה ומדוע, קרה מה שקרה, אמרתי: ה' רחום וחנון, ואם הביא לי את היסורים כנראה שאני זקוק להם. קבלתי באמונה ובאהבה כל מה שקרה לי. ובגלל שלא שאלתי למה ומדוע, השאירו אותי פה הרבה שנים. לא דרשתי הסברים...

וצריך לדעת שבאמת המאמין ככה חי. יהיה מה שיהיה, הוא סומך על הבורא יתברך ואת זה צריכים לתקוע היטב היטב בלב, 'המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים', קורים כל מיני דברים שאדם לא יכול להבין, אבל כיון שאנחנו מועטים בשכל ומועטים בדעת אנו לא מבינים את זה.

ראיתי שסיפר אחד מחכמי הדור מעשה שהיה אתו, שיום אחד ראה את בתו הקטנה, כבת ארבע - חמש, באה אליו והפה שלה מלא גולות משחק, מזוככות. הכניסה לתוך פיה הרבה גולות. עמד נבהל, עוד שניה אחת תבלע את זה, וחס ושלום זה חנק בטוה. לא ידע מה לעשות. מה יעשה, יכניס את האצבע שלו לתוך הפה שלה? הרי יתכן מאד שכאשר

יכניס, הוא יכניס גם כן איזה גולה אחת בתוך הבטן... אבל ה' יתברך עזר לו, ונתן בלבו עצה, שמיד סטר לה על לחייה. היא התפלאה והתחילה לבכות, אבל כיון שבכתה כל הגולות יצאו לה מן הפה. כך - הוא אומר - היתה הישועה.

אומר: עמדו יחד איתי שנים. עמד לידי בני הקטן כבן חמש, ועמד חכם זקן בן שישים. הבן הקטן בן חמש עמד מתפלא. מסתכל, אבא שלו, למה נתן לאחותו המסכנה סטירה? בטח אומר: ריבון העולמים, איזה אבא זה, לא מתבייש? הבת הזו לא עשתה כלום, באה אליו, מחייכת אליו, והוא מה עושה? נותן לה סטירה, איזה אבא זה, איזה לב? ולעומתו החכם השני בן שישים שעומד, מנענע לו בראש, אומר: אחת נתת? שתיים היית צריך לתת!... למה? - כי זה מה שהיה צריך לעשות. זה מה שהציל את חייה.

והן הן הדברים בנושא שעליו אנחנו מדברים. הרבה פעמים קורה לאדם איזה הפסד, איזה חיסרון, איזה נזק, איזה יסורים. אז אם הוא כמו הילד בגיל חמש, אז הוא אומר: ריבון העולמים, מה הולך פה, אני לא מבין, מה קורה פה, למה אתה עושה ככה, הרי אתה אבא שלי?.. אבל האמת היא שהוא לא יודע מה נסתר ומה מסתתר מאחורי זה, אבל כשיבוא מלך המשיח - וזה בקרוב רבותי - עין בעין אנחנו נראה איך שהכל היה צריך להיות כך, ורק כך, ובדיקו כך, כך זה צריך להיות, ואז יהיה הכל 'איגלאי מילתא למפרע', הכל יתברר מעיקרא, למפרע, שכך היה צריך להיות. אבל מי שזוכה להיות מאמין אמיתי, אז גם היום כשהוא לא רואה ולא מבין למה כל דבר היה צריך להיות, מכל מקום בגלל אמונתו, אין לו ספיקות, ואין לו היסוסים.

וצדיק באמונתו יחיה

ובאמת כל הדברים האלו הם פשוטים וידועים, אבל כמו שהקדמנו ואמרנו, עיקר העבודה היא **"והשבות אל לבבך"**, ידיעת הדברים האלה זה רק בבחינת 'כחומר ביד היוצר', וכל אחד צריך לחזור ולשנן את הדברים האלו עד שיכנסו אל לבו, 'שימו לבכם על דרכיכם', ואז באמת האמונה הופכת להיות חלק מכל אחד ואחד. כך עשו כל גדולי ישראל שהיו מאמינים, שהיו חוזרים ושונים את העיקרים האלו עד שנכנסו בלבם, וכך צריכים לעשות גם אנחנו.

ג. האדמו"ר מקאליב הראשון, זצ"ל לפני כמאתים שנה, היה סובל יסורים נוראים בר מינן. היה לו רוב ימיו חולי עור, שהסב לו יסורין גדולים, וסבל ביותר. עד כדי כך שהוא לא היה מסוגל ללבוש אפילו בגדים, משום שהבגדים היו מכבידים על גופו, והיו מצערים אותו ביסורין קשים ומרים. היו עושים לו בגדים מנייר כי כמה שהבגדים היו קלים יותר, הוא סבל פחות.

שאל אותו פעם אחד מהתלמידים, כבוד הרב, אנחנו רואים אותך יום יום שעה שעה, יסורים קשים, כל אבר ואבר, כל מילימטר מגופך יש בו פצעים ומין שחין רע. יסורים נוראים. איך זה שאתה לא 'נשבר'? איך זה שתמיד רואים אותך שמח בעבודת הבורא, תמיד מתפלל כמו אריה, התפילה שלך

את הדברים האלו, רבותי, קל להגיד, אבל בשביל שהדברים יכנסו אל לבנו צריך עבודה תמימה, של חזרה ושינון שוב ושוב. צריך תמיד לומר ולחזור ולומר, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. ומי שמשגיג את המעלה הזו, שהוא חי בצורה הזו, הוא המאמין. הוא המאמין האמיתי שהולך בדרכו של אברהם אבינו שהיה ראש המאמינים.

הנביא צווח ואומר (חבקוק ב, ד), "וצדיק באמונתו יחיה". דרשו רבותינו במסכת מכות (דף כד.), בהתחלה בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלש, עד שבא חבקוק והעמידה על אחת שנאמר צדיק באמונתו יחיה".

ואין הכוונה חס ושלום שדוד המלך בא ו'מחק' את כל התורה ואמר שרק אחת עשרה מצוות צריכים לקיים, מכל תרי"ג מצוות, חלילה, היו לא תהיה, כל אחד שהוא יהודי מאמין חייב בכל תרי"ג מצוות, וחייב לקיים כל תרי"ג מצוות. רק הפירוש הוא, כי דוד ראה שלפי מצב דורו אי אפשר להתחיל בכל התרי"ג מצוות, אז אמר תתחילו באחת עשרה הללו, וזה מפתח שיביא אתכם לכל קיום תרי"ג. אחר כך היתה עוד ירידת הדורות, וישעיה העמידן על שש, ולאחר מכן ירידה נוספת ואז מיכה העמידה על שלש, כמו שכתוב בפסוק (מיכה ו, ח) "מה ה' דורש מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך". ואחר כך בא חבקוק וראה שגם זה קשה, העמידה על אחת - אמונה, אמונה, צדיק באמונתו יחיה, להאמין, לדעת, שכל העביד רחמנא לטב עביד, שהוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים, שיש כתובת אחת, אחת! אליו פונים, אליו מבקשים, אליו מתפללים ומתחננים, ורק הוא עוזר, ורק הוא נותן.

ועלינו לדעת - לכל אחד יש קשר עם ה' יתברך. ועליו לפנות ולבקש, להתפלל, וכשאדם מתפלל - מקבל. לזכור את הדברים הללו, אלו הם הדברים הפשוטים שצריך לחזור ולשנן, כי אצלנו היום התחלפו כל הדברים. תשאל אחד מי המפרנס שלך, מי הדואג לך, אז הוא יגיד לך: מי? הבוס שלי, הוא מעלה אותי כל יום בדרגות, כל יום עוזר לי, התחלפו היוצרות. והנביא אומר "וצדיק באמונתו יחיה", אם תתחזק באמונה, באמונה חושית, תוכל לקנות את כל התרי"ג מצוות, כי האמונה זה המפתח והבסיס להכל.

בוקעת להבות, אש להבת שלהבת, והמצוות כולם בשמחה ובששון, אף פעם לא נאנח, אף פעם לא בוכה, אף פעם לא מצטער. איך? הרי אנחנו כשיש לנו קצת יסורים, יושבים אבלים וחפויי ראש בצער גדול, ואילו אתה ממש תמיד עם חיוך על השפתים.

אמר לו האדמו"ר, פשוט. על היסורים שהיו לי אתמול ושלשום, עכשיו אני צריך לבכות? ודאי שלא. מאי דהוה הוה. לא יעזור שנבכה עכשיו. וכמו שאין טעם שאבכה על יסורים של אתמול שלשום, גם על מה שהיה לפני שנה, אין טעם שאבכה על זה. אלא מה תגיד, על היסורים שיבואו לי אבכה. מה פתאום, ראיתם פעם מישהו שבוכה על היסורים שיבואו לו? - דיה לצרה בשעתה. אלא מאי, על היסורים שיש לי ברגע זה ממש אבכה.. נו, רגע אחד אני לא יכול לסבול יסורים? זה רק רגע אחד! לא נורא. והבן היטב.

אחד מרבותי, צדיק יסוד עולם, תמיד היה אומר: יש פסוק במשלי (י"ט כ"א), 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום', אז הוא היה אומר, אני מנגן את הפסוק הזה לא כמו שכל בני האדם מנגנים. בני אדם בדרך כלל, מנגנים את הפסוק הזה במנגינה של צער. הוא רצה לעשות איזה משהו, הוא רצה להקים איזה מפעל, רצה לעשות איזה ענין גדול, ולא עלתה בידו, אז מה הוא אומר? נו, מה אפשר לעשות, 'רבות מחשבות בלב איש אבל עצת ה' היא תקום'... אבל אותו גדול אמר, אני אומר את זה בשמחה!, 'רבות מחשבות בלב איש', וברוך ה', 'עצת ה' היא תקום', טוב שהמחשבות שלנו לא התקיימו. אם היו מתקיימות מי יודע איזה חורבן, איזה נזק, איזה קלקול היה יוצא, ברוך ה' שלא יצא כלום ממה שחשבנו. אנו סומכים על הבורא ומאמינים בו שהוא לבדו יודע מה טוב לנו. 'המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים'.

ה' יזכנו שנהיה תמיד מן המאמינים בו יתברך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

חידו"ת פרשת לך לך

א. בענין הנפש אשר עשו בחרן

בראשית (י"ב ד'): "וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט, ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו, ואת הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען".

ובתרגום אונקלוס שם תרגם "ואת הנפש אשר עשו בחרן": "וית נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן", וכן הוא בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל: "וית נפשתא די גיירו בחרן", ובתרגום ירושלמי תרגם: וית נפשתא דגיירין".

ורש"י ז"ל כתב: ואת הנפש אשר עשו בחרן, שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו, ועיין סנהדרין (צ"ט ב') ובמדרש בראשית רבה (פט"ל ס"ד) ובהגהות הרד"ל שם ובמסורת המדרש וש"נ.

ובתב רבינו בחיי ז"ל: "על דרך המדרש ואת הנפש אלו הגרים שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר האנשים ושרה מגיירת את הנשים, וזהו שאמר אשר עשו ולא אמר אשר עשה. וכן מצינו ביצחק שהיה עושה כן ממה שדרשו [שם פפ"ד ס"ד] וישב יעקב בארץ מגורי אביו מגיורי אביו, ולימדך שהיה יצחק מגייר את האומות. וכן מצינו ביעקב ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם הא למדת שכל האבות הלכו בדרך הזה לבטל עבודה זרה ולפרסם האמונה והיחוד".

וזו לשון רבינו הרמב"ן ז"ל בראשית (ב' ג'): "האלף השלישי המתחיל בהיות אברהם אבינו בן מ"ח שנה, ואז החל לקרוא בשם ה', וצמח צמח צדיק, כי משך רבים לדעת את ה', כמו שדרשו ואת הנפש אשר עשו בחרן" ע"ש, ועיין בפירוש הרלב"ג ז"ל איוב (כ' ד').

ורבינו בחיי ז"ל שמות (י"ח א' בדרשה) כתב: "רפואת הלשון של אברהם אבינו היה סיבה שנכנסו רבים תחת כנפי השכינה והיה להם עץ חיים, וכמו שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן" ועוד כתב כן רבינו בחיי ז"ל ויקרא (כ"ג ה') ע"ש.

הרי לנו מבואר באר היטב שבהיות אברהם אבינו ע"ה בחרן, היה הוא ושרה אמו מגיירים רבים מאנשי המקום והחזירום לאל חי כנ"ל.

ובהיותי בזה ראיתי לרבינו הגדול זצ"ל בספר חתם סופר על התורה שם (פרשת לך לך דט"ל ע"א) שכה כתב: "לך לך להנאתך וטובתך שם אנדלה שמך, וצ"ע אפילו לא יגדל שמו וחלילה ירע לו שם בכל הרעות, מכל מקום ההליכה היא הנאתו וטובתו כי כן ציוה השי"ת וזה רצונו.

והנה יש לחקור אברהם אבינו ע"ה מסר נפשו והשליכה מנגד, ושיבר צלמי נמרוד ועמד נגדו, ולמה לא עשה כן בארץ כנען שהיתה מלאה גילולים, ואין לך עץ רענן שלא היה תחתיו עבודה זרה כאומרם במסכת עבודה זרה (מ"ה א'), ולא מצינו ששיבר אליליהם, אלא אדרבה השתחוה לבני חת ונכנע להם.

אבל האמת שם באור כשדים לא שמעו לקולו כלל, ולא הועיל בכל תוכחותיו ולא עשה נפש, כמו שעשה בארץ ישראל, ושם לא היה מכיר את ה' כי אם הוא אברהם, על כן השליך נפשו מנגד להפרישם מעבודה זרה כל מה שאפשר, ואם ימיתוהו מה בכך, אבל בארץ ישראל אברהם אבינו קרא בשם ה', ונתגדל שמו יתברך וקבלו ממנו רבבות, ועשה נפשות הרבה, על כן אין לו רשות למסור נפשו להתגרות עם אותם שלא שמעו לו ולא נתגיירו, כי אם ימיתוהו מה יעשו כל אותם תלמידים הסמוכים על תורתו והוראתו וכו', ואין לו רשות להפסיד התלמידים, ונמצא בארץ ישראל על ידי שנתגדל שמו ונאספו אליו הרבה גרים על ידי זה עבד ה' במנוחה והשקט ולא היה צריך להתקוטט עם הרשעים, אלא השומע ישמע והחדל יחדל, ונמצא היה זה להנאתו וטובתו, ודפח"ח.

והיה קשה לי דלכאורה הרי קרא צווח ואומר והנפש אשר עשו בחרן, דגיירום, ואיך נאמר כי "באור כשדים לא שמעו לקולו כלל, ולא הועיל בכל תוכחותיו ולא עשה נפש, ושם לא היה מכיר את ה' כי אם הוא אברהם", וכדכתב רבינו החתם סופר זצ"ל כנ"ל.

אמנם המעיין היטב בדברות קדשו של רבינו החתם סופר ז"ל יראה שהוא מדבר על היות אברהם אבינו ב"אור כשדים", ולא בהיות אברהם אבינו ב"חרן", דהנה נודע שאברהם אבינו היה באור כשדים ואחר כך בהיותו בן שבעים שנה יצא והגיע לחרן, ושהה שם חמש שנים, ואחר כך בא לארץ ישראל, ויש אומרים שאברהם אבינו הגיע לארץ ישראל בהיותו בן שבעים ומשם חזר לחרן ושהה שם חמש שנים ושוב בא לארץ ישראל, ועיין בזה בתוספות ברכות (ז' ב' ד"ה לא) ותוספות שבת (י' ב' ד"ה של), והגהות יעב"ץ שם, ובדברי הרמב"ן שמות (י"ב ב'), ובספר הכתב והקבלה שם, ולבראשית (ט"ו ז'), ובדברי רבינו אליה מזרחי ז"ל בראשית (ר"פ לך לך י"ב ב') ע"ש.

ולפי זה אכן בהיות אברהם אבינו ב"אור כשדים" לא שמעו לקולו כלל, ורק כשיצא משם בהיותו בן שבעים שנה והלך ל"חרן" שם פעלו דבריו ועשה וגייר נפשות, והיינו דכתב רבינו החתם סופר ז"ל וא"ש.

איברא דלכאורה היא מילתא בלא טעמא, שכל אותם עשרות בשנים בהיות אברהם אבינו ע"ה באור כשדים מתווכח עם אנשי מקומו דבריו לא עשו פירות כלל, ורק בצאתו מאור כשדים והגיע לעיר חרן, שם עשו דבריו פירות והם הנפש אשר עשו בחרן, אתמהא.

ותו כל ריהוט לשונו של החתם סופר ז"ל מורה שכל מה שפעל אברהם אבינו וגייר גרים וקרב אלפים ורבבות לעבודת השי"ת הכל היה רק **בארץ ישראל** עיין בדברי קדשו האמורים לעיל, ואם כנים אנחנו בזה לא יועיל תירוצ דילן שכל דברי החתם סופר ז"ל נאמר רק על זמן היות אברהם אבינו באור כשדים ולא בהיותו בחרן וצ"ב.

ועכשיו מצאתי להדיא בדברות חכמים ז"ל שגם בהיות אברהם אבינו באור כשדים קירב והחזיר בתשובה, והוא במדרש "אברהם אבינו" הנדפס בספר אוצר מדרשים ח"א (דף ה') ומבואר שם שאברהם אבינו בהיותו באור כשדים השיב בתשובה לאותה זקנה: "ומה עשתה זאת הזקנה, לקחה אבן בידה והכתה על ראש הצלם, ואומרת אוי לך ולמי שיעבוד אותך עוד, כי אין בך תועלת ולא למי שיעבוד אותך, ויצאה מביתה בשוקים וברחובות והיא צועקת ואומרת מי שרוצה להציל נפשו משחת ויצליח בכל מעשיו יעבוד לאלקי אברהם, והיתה הזקנה צועקת בכל יום עד

שהשיבה בתשובה אנשים ונשים הרבה" עש"ב. ולומר שזה מעשה הזקנה ולא מעשה אברהם אבינו - ליתא].

עוד ראיתי דברים מפורשים שאברהם אבינו גייר וקרב להשי"ת רבים גם בהיותו עדיין באור כשדים, והוא במדרש רבינו דוד הנגיד נכד הרמב"ם ז"ל (פרשת יתרו דף ע"ה) שכתב: "אברהם אבינו היה מגייר האנשים ושרה מגיירת את הנשים, שכן בשעה ששמעו אותו הנס העצום שאירע לאברהם אבינו ע"ה עם נמרוד הרשע ושהשי"ת הציל אותו מכבשן האש, נצטרפו אליו אנשים רבים והלכו אחרי אמונתו כשפרסם את שם השי"ת בעולם במה שעושה מהנפלאות הגדולות עם הצדיקים, ואז שמעו גויים רבים ובאו ונתגיירו, ונצטרפו להשי"ת, כמו שאירע עם מרדכי הצדיק עם המן הרשע, כמו שכתוב ורבים מעמי הארץ מתגיירים" ע"ש,

ובפשוטו היינו אחר הנס דכבשן האש שאירע לו לאברהם אבינו בהיותו באור כשדים, מיד אז נצטרפו אליו אנשים רבים והלכו אחרי אמונתו" ודוק היטב.

ובספר הזהר הקדוש ח"א (דע"ה ע"ב) אמרו: "ואי תימא דתרח כד נפק מאור כשדים בגין לאהדרא בתשובה הוה - לאו הכי, אלא כד נפק לאישתבא נפק, דהוה כלהו בני ארעיה בעאן למקטליה, דכיון דחזו דאשתזיב אברהם [מהכבשן], הוה אמרי ליה לתרח אנת הוה דהוית מטעי לן באלין פסילין, ומגו דחלא דלהון נפק תרח" ע"ש, ומשמע שאנשי אור כשדים נטשו האלילים וחזרו בתשובה ורצו להרוג את תרח על שהטעאם אחר עבודה זרה, והיינו כדכתב רבינו דוד הנגיד ז"ל וכנ"ל, ודוק היטב.

וזו לשון הרמב"ן ז"ל שם (שם פסוק ב'): "אנשי אור כשדים עשו עמו [ר"ל אברהם אבינו] רעות רבות על אמונתו בהקב"ה, והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען, ונתעכב בחרן, אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחילה שתהיה עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת, ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגוים ההם, לא כאשר עשו עמו באור כשדים שהיו מבזין ומקללים אותו, ושמרו אותו בכור או בכבשן האש, ואמר לו שיברך מברכיו ואם יחיד מקללו יואר".

ושם (פסוק ה') כתב הרמב"ן ז"ל: "ויקרא בשם ה' פירש אונקלוס שהתפלל שם, כמו קראתי שמך ה' מבור תחתיות, והנכון שהיה קורא בקול גדול שם לפני המזבח את שם ה', מודיע אותו ואלהותו לבני אדם, כי באור כשדים היה מלמדם ולא אבו שמוע, ועתה כשבא בארץ הזאת שהובטח בה "ואברכה מברכין", היה למוד וללמד ולפרסם האלהות".

והתבונן יפה בדברי הרמב"ן ז"ל והשוה עם דברות החתם סופר ז"ל האמורים ועם כל מה שהבאתי לעיל, ודוק היטב.

ויש לעיין היטב בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות עבודה זרה (פ"א סה"א וה"ב) ובדברי הרב המאירי ז"ל בהקדמתו לבית הבחירה למסכת אבות (דף י"ג) ובחיבורי תורת יעקב (סימן ט"ז), ורשמתי למזכרת, ועיין.

ג. בענין כי אנשים אחים אנחנו

בראשית (י"ג ח'): "ואמר אברם אל לוט, אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך, כי אנשים אחים אנחנו".

ופירש רש"י ז"ל: "כי אנשים אחים אנחנו - קרובים, ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים".

והנה מה שכתב רש"י ז"ל "קרובים", נראה שרוצה לומר שהרי לוט הוא בנו של הרן שהיה אחיו של אברהם אבינו, ולוט גם היה אח של שרה אמנו אשת אברהם כמתבאר בספר בראשית (ס"פ י"א), והיינו "קרובים" דקאמר.

אלא שלכאורה יש לדעת מדוע רש"י ז"ל לא פירש כאן כמו שכתב לקמן (כ' י"ב) כשאברהם אמר על שרה: "אחותי בת אבי היא", פירש רש"י: "ואם תאמר בת אחיו היתה - בני בניו הרי הם כבנים, והרי היא בתו של תרח, וכן הוא אומר ללוט כי אנשים אחים אנחנו", ומדברי רש"י כאן מתבאר דכוונת אברהם באומרו ללוט כי אנשים אחים אנחנו היינו משום שלוט היה בן הרן בנו של תרח אבי אברהם, ובני בניו הם כבנים, ונמצא לפי זה שאברהם ולוט כשני אחים, והיינו אנשים אחים אנחנו, ולכאורה זה דלא כדפירש לעיל שקרובים נקראים אחים, ולומר שרש"י ז"ל לעיל כשכתב קרובים נתכוין גם לזה משום דבני בניו הרי הם כבנים, לענ"ד הוא דוחק שאם כן היה לו לרש"י לומר כך בפירוש ובהדיא ולא לסתום ולכתוב קרובים וכמו שכתב כן רש"י גבי אמירת אברהם על שרה אחותי היא, ועיין, ויש לבדוק במפרשי רש"י, וכעת אינם תחת ידי, ורשמתי למזכרת.

ג. בענין רשעות לוט

בראשית (י"ג י"א): "ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, ויסע לוט מקדם, ויפרדו איש מעל אחיו, אברם ישב בארץ כנען, ולוט ישב בערי הכנען ויאהל עד סדם", ופירש רש"י ז"ל: "ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברם ולא באלהיו".

וראיתי במדרש תנחומא הקדום (פרשת וירא סכ"א): "ולוט יושב בשער סדום, ישב כתיב, חמשה דיינים היו בסדום, ולוט רע מכולם, והושיבוהו ביניהם, שכך כתיב ולוט ישב בשער סדום", ולכאורה הוא תימה שלוט היה הרע מכולם.

והנה לוט בתחילה היה הולך עם אברהם ולומד ממנו ומדרכיו, כדאמרו בספר הזהר הקדוש ח"א (דע"ח ע"ב): "וילך אתו לוט, דאתחבר עמיה בגין למילף מעובדוי [דאברהם]", ועוד שם (דק"ה ע"א): "איתחבר לוט בהדיה דאברהם, אף על גב דלא אוליף כל עובדוי, אוליף למעבד טיבו עם בריין כמה דהוה עביד אברהם" ע"ש, ואחר כך לוט פרש מאברהם ואלהיו, ונתקיים בו הכלל הנורא שלימדנו הגאון הנצי"ב ז"ל בספרו היקר העמק דבר בראשית (ו' ד'): "כלל גדול מי שיש לו יתרון דעת ומעלה גבוהה - כשהוא מאבד צורתו זו, אזי נעשה גרוע מהפחות ממנו, כמו שביארנו בוויקרא (י"א מ"ד) דישאל האוכל דברים האסורים מצד התורה, נעשה מזוהם יותר מגוי האוכל בהיתר ובא גם לאכול שקצים ורמשים", ולכן נהיה לוט הדיין הרע מכל דייני סדום, וכדאסברה ניהלן הגאון נצי"ב ז"ל כנ"ל, ופעמים רבות הגאון נצי"ב ז"ל חוזר על יסוד גדול זה

כמו שתראה בהעמק דבר בראשית שם (ל"ח ז'), ושמות (י"ג י"ג), וויקרא (י"א מ"ד, כ"ה מ"ז), ובמדבר (כ"א כ', וכ"ג ט'), ודברים (ל"ב ט"ו) ועוד.

והדברים ארוכים במאמרי חז"ל על גנותו של לוט כנודע עיין מסכת נזיר (כ"ג ב'), והוריות (י"ב), ולוט לקח אשה מאנשי סדום הרעים והחטאים כמפורש בתרגום המיוחס ליונתן בראשית (י"ט כ"ו) והיא שהלשינה על המלאכים, כמפורש במדרש אגדה בראשית (י"ט ל"ב) ע"ש, ובמדרש בראשית רבה (פנ"א ס"ט): "אמר רב נחמן בר חנין כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות - סוף שמאכילין אותו מבשרו, רבי יודן דמן גלוי ורבי שמואל בר נחמן תרויהון אמרי משום רבי אליהו עיני, אין אנחנו יודעים אם לוט נתאוה לבנותיו אם בנותיו נתאו לו, מן מה דכתיב לתאוה יבקש נפרד הוי לוט נתאוה לבנותיו ובנותיו לא נתאו לו" ע"ש, וכזאת כתבו התוספות במסכת נזיר הנ"ל ע"ש.

ובמדרש אגדת בראשית (פרק כ"ה): "כל הדברים הללו היה עושה כדי שילך למערה לעסוק בעריות. שנאמר ויעל לוט וגו' ותאמר הבכירה וגו', ומתחילה כשהיה עם אברהם היה מתאוה לזנות כשאמר לו אברהם אל נא תהי מריבה ביני וגו'. הפרד נא וגו', מיד וישא לוט את עיניו וגו' אין וישא אלא שנתאוה לזנות, שנאמר ותשא אשת אדוניו וגו', וירא את כל ככר וגו' כי בעד אשה זונה עד ככר לחם, כי כלה משקה ותשקין וגו' שמתחילה היה מתאוה לזנות, לפיכך אמר אברהם הפרד נא מעלי וגו'.

ובספר כלי יקר בראשית (י"ג ז') כתב: "לוט ונתישב אצל אנשי סדום שאינן מקפידין על הגזל, לפיכך סמך לומר ואנשי סדום רעים וחטאים, להורות שבעבור שהיו חטאים בממונם ולא הקפידו על הגזל נתיישב לוט אצלם, וכן פירש בתורת חיים סנהדרין (ק"ח א') עיין שם.

ואכן בס"ד כבר יסדנו בחיבורי במקומות הרבה דגול ועריות בני חדא ביקתא נינהו, ומשייך שייכי אהרדי ומאן דעביד הא עביד הא וככתוב בספר תהלים נ' י"ח): "אם ראיתי גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך", ולפי שעה עיין מה שכתבתי בענין זה "גזל ועריות" בחיבורי דרופתקי דאורייתא ח"ב (סימן ה' דף ס'), ובחיבורי כנסת יעקב (קונטרס י' דף רנ"ה), ובחיבורי שם בצלאל (סימן י"ט), ובחיבורי תרנן לשוני (סימן ל"ה), ובחיבורי גדולה תשובה ח"א (סימן ח'), ובחיבורי הדר יעקב ח"ה (ס"ס ל"ז), ועיין בחיבורי זכות יצחק ח"א (סימן ל"ב), וצרף לכאן ונתבאר היטב בקונטרס מיוחד, השי"ת ברחמיו המרובים יהיה בעזרי להוציא בקרוב כל חידו"ת אכ"ר.

ואמרו בספר הזהר הקדוש ח"א (רפ"ד ע"א): "אמר רבי שמעון, תא חזי מה כתיב ויהי ריב בין רעי מקנה אברם, רב כתיב חסר יו"ד, דבעא לוט למהדר לפולחנא נוכראה דפלחי יתבי ארעא, וסופיה דקרא אוכח דכתיב והכנעני והפריזי אז יושב בארץ, ומגלן דלוט אהדר לסרחניה לפולחנא נוכראה, דכתיב ויסע לוט מקדם, מאי מקדם, מקדמונו של עולם, כתיב הכא ויסע לוט מקדם, וכתיב ויהי בנסעם מקדם, מה להלן נטילו מקדמונו של עולם, אוף הכא כן. כיון דידע אברהם דלוט להכי נטי לביה, מיד ויאמר אברם אל לוט וגו' הפרד נא מעלי, לית אנת כדאי לאתחברא בהדאי, כדין אתפרש אברהם מניה, ולא בעא למיהך ולאתחברא עמיה, וכו', ועל דא לא בעא אברהם למיהך בהדיה דלוט, ועם כל דא לא בעא לוט למהדר מסורחניה, אלא ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, ויסע לוט מקדם, אתנטיל מן קדמא דעלמא, ולא בעא לאתדבקא במהימנותא שלימתא כאברהם, אברם ישב בארץ כנען, לאתדבקא באתרא דמהימנותא, ולמנדע

חכמתא לאתדבקא במאריה, ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום, עם אינון חייבין דעלמא דנפקו מגו מהימנותא, דכתיב ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, כל חד אתפרש לארחיה כדקא יאות" ע"ש. ושם (דק"א ע"א): "עובדוי דלוט לא הוו כשרין כדקא יאות" וע"ש.

ולאור כל האמור הייתי תמה אחר שכל כך העידו רז"ל על רשעותו של לוט, האיך זה שממנו יצאה רות המואביה אמה של מלכות דוד ושלמה וכו', וממנה בא מלך המשיח, והיה תימה אצלי, ועכשיו מצאתי דבר נפלא בספר שפת אמת (פרשת לך לך שנת תרל"ז) שכה כתב: "הטעם שזכה לוט להיות עם אברהם אבינו ע"ה, וגם הוא גופא שזכה לצאת ממנו דוד ומשיח נראה כי זה היה בזכות הרן אביו אף שלא היה מסירות נפש בשלימות ולכך נשרף אף על פי כן שריפתו היתה בכלל קידוש השם ונשרף בעבור השי"ת, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, לכן זכה לכל זה". והשתא לפי זה אתי שפיר שאכן לא היה זה מכוחו וזכותו של לוט שיצאו ממנו דוד ומלך המשיח, אלא מכוחו של אביו הרן שמסר נפשו על קידוש השם ודוק.

ד. בענין ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד

בראשית (י"ג י"ג): ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, ובתרגום אונקלוס: ואנשין דסדום בישין בממונהון וחיבין בגויתהון קדם ה' לחדא, ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל: "ואינשין דסדום בישין בממונהון דין לדין, וחיבין בגופהון בגילוי ערייתא ושדיות אדם זכאי, ופלחן פולחנא נוכראה, ומרדין לשמא דה' לחדא".

ורש"י ז"ל פירש: "רעים, בגופם: וחטאים, בממונם: לה' מאד, יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו", וכך אמרו בסנהדרין (ק"ט ב') עיין שם. [ויש להתיישב מדוע אונקלוס והמיוחס ליונתן פירשו איפכא שרען בממונם, ועיין].

סנהדרין (ק"ז סע"ב): "אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא אבל עומדין בדין, רבי נחמיה אומר אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים, על כן לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול, וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום".

ומבואר שרז"ל קשרו אנשי דור המבול עם אנשי סדום, ובוה אני מבין מדוע יש כל כך הרבה דמיונות בין אנשי דור המבול לאנשי סדום, וכיון שכבר מצאתי שקדמני בזה הגאון המובהק ז"ל בספר היקר תורת חיים על מסכת סנהדרין הנני להביא דברי קדשו בזה.

וזו לשונו בתורת חיים שם: "רבי נחמיה מפרש סיפא דקרא נמי בדור המבול, וקשה דקאמר וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום, מה ענין אנשי סדום לאנשי דור המבול דאסמכינהו קרא להדדי.

ונראה משום דתרוייהו דמיין להדדי בכמה מילי, כשם שדור המבול לא נתגאו אלא בשביל רוב טובה שהשפיע להן הקב"ה כדאמר בסמוך, כך אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל רוב טובה שהשפיע להן הקב"ה כדתני לקמן, וכשם שדור המבול קלקלו ברבה שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם כדאמר בתלמוד, כך אנשי סדום קלקלו ברבה שנאמר ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה. וכי היכי דדור המבול היו גוזלין זה את זה פחות פחות משהו פרוטה בכדי שלא

יכול להוציאו ממנו, בדין כדאיתא בבראשית רבה (פ"ה ס"א) אמר רבי חנינא כך היו אנשי דור המבול עושין היה אחד מהן מוציא קופתו מלאה תורמוסים היה זה בא ונטל פחות משהו פרוטה, וזה בא ונטל פחות משהו פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציאו ממנו בדין כו', כך עשו נמי אנשי סדום כדאיתא לקמן הוה שדי תומי או שמכי אתי כל חד וחד שקול חדא אמר ליה אנא חדא שקלי ולפי שגוי נהרג אפילו על פחות משהו פרוטה כדאיתא בסנהדרין (נ"ט א') והמוכר לא הוה אפשר ליה לתבוע את כל החוטפים וגם הדיינין לא היו נזקקין לדון על כך נמצא שהיה חסר מכאן ומכאן לכך נענשו.

ובשם שדור המבול חטאו בעריות וגזל כך אנשי סדום כדאמר לקמן אנשי סדום רעים וחטאים רעים בגופם דהיינו עריות וחטאים בממונם דהיינו גזל, ועונשם נמי שוה היה כדאיתא במדרש רבה פ' וירא שמענו בדור המבול שנידונו במים, והסדומיים שנידונו באש, מנין ליתן האמור של זה בזה ת"ל רבה רבה לגזירה שוה. ובסדום כתיב גפרית ואש וכן בדור המבול דכתיב עצי גופר על שם גפרית שנמחו בו ובשניהם נענשו כולן אפילו יונקי שדים ולכך פירש"י ז"ל בפרשת וירא גבי סדום דלא בקש אברהם על פחות מעשרה אמר דור המבול שמנה היו נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם וכן איתא במדרש רבה משום דדמיין להדדי כדפירשית ולהכי אסמכינהו קרא" עכ"ל.

ואני עני מצאתי בס"ד במדרש זוטא שיר השירים (פרשה א') שכך אמרו רז"ל להדיא: "אילו היו בני דור המבול ואנשי סדום עושים צדקה לא היו אבודים, וכן מפורש על סדום אף על פי שהיו בידם כל העבירות לא נחתם גזר דינם אלא על שלא רצו לתן צדקה, שנאמר גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה (יחזקאל ט"ז י"ט), ומנין לאנשי דור המבול כסדום, בסדום הוא אומר זעקת סדום ועמורה כי רבה (בראשית י"ח כ') ובאנשי דור המבול כתיב כי רבה רעת האדם בארץ (שם ו' ה'), ומה סדום יד עני ואביון לא החזיקה, אף אנשי דור המבול כן, ולא הכירו מי שבראם ולא רצו לעשות צדקה לפיכך אבדו מן העולם שכן אליהוא אומר מבלי משים לנצח יאבדו (איוב ד' כ') ודוק היטב.

ומבואר שעוונות אנשי סדום הייו כעוונות דור המבול, אלו ואלו נתגאו ברוב עושרם, ואלו ואלו קלקלו ברבה, אלו ואלו גזלו זה את זה פחות משהו פרוטה, אלו ואלו חטאו בגזל, ואלו ואלו חטאו בעריות, ואלו ואלו לא עשו צדקה, ובעי טעמא.

וחושבני להסביר בס"ד עם מה דנקטינן וקבלנו דבעבירה שאדם נמשך אליה הרבה - הוי אומר שזו העבירה שנשכל בה בגלגול הקודם ולכך נמשך אליה, וכדכתב הגאון לבושי שרד ז"ל בספרו ערבי נחל (פרשת שלח דרוש ג') "ואמר יפשפש במעשיו, רוצה לומר על פי דברי האר"י ז"ל ובספר של"ה לבאר מה שאמרו רז"ל שבת (ק"ט ב') במה הוה זהיר במצוה זו טפי, כי החכם ישכיל בנפשו המצוה אשר חסר לו שבעבורה נתגלגל, וכן העבירה שעבר בגלגול ראשון יצרו חזק לה וצריך להתחזק, ולזה אמר יפשפש במעשיו הראשונים כדי שיתקנם ולא יצטרך עוד להתגלגל", ועוד לו בספרו מגילת סתרים (פרשת שופטים) ע"ש, ורבינו הכהן הגדול זצ"ל בספרו היקר מרפא לשון (עמוד התשובה דנ"ב ע"ב) כתב: "מה שיצר הרע מתגבר עליו ביותר - ידע כי הוא בא אל העולם לתקן זאת אשר עיוות בפעם הראשונה בגלגול", וכן הביאו שכתב: "אמרו המקובלים שיש הבחנה לבחון ולדעת האדם על איזה עבירה נתגלגל, במשמע במעשיו על איזה עבירה חשקו יותר מכל שאר עריות ועבירות, וכידוע הוא שהיה קודם זה הפעם גם כן בעולם

הזה והיה משסה בעצמו היצר הרע באותה העבירה ונתגלגל לתקן אותו החטא, ואותו כח הטומאה נתחזקה בקרבו וקנתה שביתה אצלו, ועדין מלפפתו ומבקשת לימודו הראשון, וזה פירוש "העושה עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר" כי אין לו מנוחה מגרוי היצר הרע, וכן לענין הטובה אמרו, אבוך במאי הוה זהיר טפיי", ועיין לרבינו הגדול הגר"א ז"ל בביאורו לספר יונה (ד' ג') ובספר אבן שלמה ובהערות שם.

והנה רבינו האר"י ז"ל גילה לנו מסוד ה' ליראיו כי אנשי דור המבול חזרו בגלגול באנשי סדום כמפורש בשער הפסוקים (פרשת שמות) עש"ב, והיינו טעמא דאנשי סדום נכשלו וחסאו ונמשכו באותם העוונות ממש שנכשלו אנשי דור המבול, וכנ"ל, אחר שאנשי דור המבול חזרו בגלגול באנשי סדום ודוק היטב.

ורבינו הרמח"ל ז"ל בביאוריו לספר איוב שבספר אוצרות רמח"ל (דף קפ"ד) כתב בזה דברים נוראים ואיומים: "כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו (איוב ל"ד י"א). כי בדרך שאדם הולך בעולם הזה - בה הולך לאחר מיתתו. ואותו העון שעשה בעולם הזה בבחירתו, ואז הוא לו לעונג, אותו העון עצמו מתמיד ועושה בגיהנם, אבל בעל כרחו שלא בטובתו. וזה הוא הצער היותר גדול שיכול להיות לו. ולפי שמשוון הלך אחר עינו, היה ראוי שיעשה כן גם אחר מיתתו בעל כרחו, והקב"ה ריחם עליו ונתן לו העונש הזה בעולם הזה כדי לתת לו מנוחה לעולם הבא, והוא מה שאמרו רז"ל, "וייה טוחן בבית האסורים", מלמד שכל אחד ואחד הביא לו אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר ממנו. וענין זה אמרו הפסוק בהדיא, "ציה גם חום יגולו מימי שלג שאול חטאו", כי מי שגונב וגוזל בחייו גם במותו יגזול, אלא שבחייו גזול מעות או ממון להנאתו, ושם יגזול, אם בגיהנם של אש - אש, ואם בגיהנם של שלג - שלג. וזה אליו לצער גדול ולכפרת עונותיו" עכ"ל, והדברים נוראים, רח"ל ורח"ל.

ה. בענין ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד

תשנ"ז.

בראשית (י"ג י"ג): "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד".

ופירש רש"י ז"ל: "רעים בגופם, וחטאים בממונם", ועיין סנהדרין (ק"ט א'), ותרגום אונקלוס שם ובמיוחס ליונתן בן עוזיאל, וברא"ם ובגור אריה והעמק דבר ודוק.

וראה נא ראה דתיבות הפסוק "ואנשי סדום רעים וחטאים להויה מאוד", עולה בגימטריא כדרשתם: "רשעים בגופם וגם בממונם" ודוק היטב.

ורבינו יעקב בעל הטורים ז"ל שם כה כתב: "וחטאים. ארבע במסורה. הכא רעים וחטאים. ואידך ושבר פושעים וחטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו, וחטאים אליך ישובו, וחטאים בעדת צדיקים, פירוש רעים וחטאים על כן פושעים וחטאים יחדו יכלו. אבל אם יעשו תשובה, כדכתיב וחטאים אליך ישובו. יהיו בעדת צדיקים, כדכתב וחטאים בעדת צדיקים".

והגאון האדר"ת ז"ל בספרו על בעל הטורים הנקרא בשם עטרות אד"ר (שם דף כ') כה כתב: "יש לבאר יותר על פי דברי רבי אלעזר בן עזריה במסכת יומא (פ"ו ב') עבירות שבין אדם

למקום יום הכיפורים מכפר ולא שבין אדם לחבירו ע"ש, וביארו המפרשים דעבירות שבין אדם לחבירו מעכבים שלא יתכפר לו אפילו של בין אדם למקום ע"ש.

ואם כן אתי שפיר לפי מה שדרשו חז"ל רעים בממונם וחטאים בגופם להיפוך, אם כן אף בין אדם למקום היו חוטאים על כן לא מהני להו תשובה, ולזאת יחדיו על כרחין יכלו, אבל אם חטאים לבד, אז אליך ישובו ויקיים וחטאים בעדת צדיקים". ודפח"ח.

וכבר ידוע שזו שיטת הרי"ף הוא הרב המוסמך הגאון רבי יאשיה פינטו ז"ל בספרו על העין יעקב, ושמו האמיתי מאור עינים, יומא (שם סימן פ"ב) דמה שיום הכיפורים מכפר על עבירות שבין אדם למקום, היינו דוקא כשעשה תשובה על עבירות שבין אדם לחבירו, אבל אם לא חזר ושב בתשובה על עבירות שבין אדם לחבירו - אף עבירות שבין אדם למקום לא נתכפרו לו.

מכל מקום תמוה שהגאון האדר"ת ז"ל קבל בשתיקה הקדמה זו של הרי"ף ז"ל, והרי היא נדחתה מרוב ככל רבותינו גאוני בתראי ז"ל, ורבו גם רבו רבותינו החולקים על הרי"ף ז"ל בזה ודחו דבריו, ועיין מה שהארכנו בזה בס"ד בחיבורי גדולה תשובה ח"א (סימן א') וצרף לכאן. [ונשמט משם שגם הגאון הגדול אביר העיון מהר"ם ׳ן חביב ז"ל בספרו תוספת יום הכיפורים יומא (פ"ה ב' סד"ה דרש דל"ה ע"ב) אחר שהביא דברי הרי"ף דלעיל כתב עליו ׳ואין דבריו מחוורין׳, ועיין בדברינו שם וצרף לכאן, ובספר דברי מנחם אור"ח (סימן תר"ו הגה"ט אות ב') ציין בזה לספר אשד הנחלים (דנ"ו ע"ג) ואינו תחת ידי, ועיין בזה בספר היקר משיב נפש על הלכות תשובה (פ"ב ה"ט אות מ"ה) ע"ש, ולפי הנראה לא ידע דספר מאור עינים הוא הרי"ף על עין יעקב ע"ש].

ול יש לפרש בס"ד דברי רבותינו חכמי המסורה ז"ל עם יסוד נפלא שלימדנו הגאון מבי"ט ז"ל בספרו המופלא בית אלהים (שער התשובה פרק י"ד דמ"א ע"א) שעמד שם בהבדלים שבין תשובה של עם ישראל, לתשובה דאומות העולם, וכה כתב: "עוד נבדלה תשובת ישראל מתשובת אומות העולם, כי תשובת הרבים מישראל מועילה לפרטיים מהם שאינם שבים, וזכות הרבים תעמוד להם שלא יספו בעונם בעולם הזה, עד אשר יתנו אל ליבם לחזור, כדי שלא יענשו בעולם הבא, מה שאין כן באומות העולם, כי אין התשובה מועילה כי אם לשבים והלואי תועיל להם, ולא תועיל לפרטיים שבהם שאינם שבים.

וכמו שאמרו רז"ל על ולקחתם לכם ביום הראשון שהוא ראשון לחשבון עונות אחר התשובה והכפרה של יום הכיפורים, והארבעה מינים כנגד ארבע כיתות שבישראל, תורה ומצות, תורה בלא מצות, מצוה בלא תורה, לא זו ולא זו, אמר הקב"ה יקחו ארבעה מינים אלו כנגד כולם ויעשו כולם אגודה אחת, והם מכפרים אלו על אלו, וכן שבחו ז"ל התפילה שיש בה ממושעי ישראל כחלבנה שהיתה נכללת עם סממני הקטורת עם היות ריחה רע.

וזהו לישראל שנצטוו בכל זה, ולא לאומות העולם, וכן מצינו באנשי נינוה שכתוב בהם (ספר יונה פרק ג') וילבשו שקים מגדולם ועד קטנם, כי לא מספיקה תשובת הרוב ולא תשובת הגדולים, אלא גם הקטנים נצטערו, אף הבהמות כדכתיב (שם) הבקר והצאן אל יטעמו" עכל"ק.

ולפי זה כך ביאור דברי המסורה: רעים וחטאים, ואידך ושבר פושעים וחטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו, [פירוש כל עוד אין ישראל עושים תשובה, אבל כאשר] וחטאים בעדת צדיקים, וחטאים אליך ישובו, פירוש חטאים אליך ישובו על ידי שישראל יעשו תשובה וחטאים "ב"עדת צדיקים, פירוש "על ידי" צדיקים, וכבר מצינו ב' והכוונה על ידי, וכמו שכתב הגאון הנצי"ב ז"ל

העמק דבר שמות (כ' י"ג) שהביא דברי הרמב"ם ז"ל שפירש לא תענה ברעך שהכוונה "על ידי" רעך ע"ש, וכן כתב במצודת ציון תהלים (ס"ט ז') שיש ב' והכוונה על ידי ע"ש, והיינו כדברי הגאון מבי"ט ז"ל: "כי תשובת הרבים מישראל מועילה לפרטיים מהם שאינם שבים, וזכות הרבים תעמוד להם שלא יספו בעונם בעולם הזה, עד אשר יתנו אל ליבם לחזור" ודוק.

וביסוד שיסד הגאון מבי"ט ז"ל שפועל הרבים פועל גם לטובת הפרטים אשר לא הכשירו מעשיהם, כנ"ל, השווה לדברות קדשו של הרמח"ל ז"ל בספר תורה דיליה מסילת ישרים (ס"פ י"ג): "השרידים אשר בעם החפצים לזכות לקרבתו יתברך, ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה במ, להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יוכלו לקיים האחרים, הם הם סדרי הפרישות האלה כי בזה בחר ה', שכיון שאי אפשר לאומה שתהיה כולה שוה במעלה אחת, כי יש בעם מדרגות מדרגות איש לפי שכלו, הנה לפחות, יחדי סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם הכנה גמורה, **ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים**, אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו. וכענין שדרשו ז"ל בארבעה מינים שבלולב יבואו אלה ויכפרו על אלה", ועוד עיין במסילת ישרים שם (ס"פ י"ט) ואכמ"ל.

ועם יסוד זה של הגאון מבי"ט ז"ל יובנו היטב דברות רז"ל בספר זהר חדש (פרשת נח מדרש הנעלם דכ"ב ע"ב) במה שכתוב שם: "רואים דרך התשובה פתוחה לפניהם שפתחו להם האחרים" עיין שם ותבין.

ועיין בדברי הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו מועד לכל חי (סימן י"א אות ה' וסוף אות ז') ומה שכתבתי בס"ד לבאר בחיבורי גדולה תשובה ח"א (סימן כ' אות ז') וצרף לכאן.